

Պատմության մրցույթներ 4.0: Պատմության քննադատական դասավանդման գործիքակազմ

2023 - 2024

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

ներկայացված աշակերտների կողմից

Supported by

CIVIL
SOCIETY
COOPERATION

«Պատմության մրցույթներ 4.0: Պատմության քննադատական դասավանդման գործիքակազմ» ծրագրի շրջանակում 2024թ. մարտ – մայիս ամիսներին Երևանի, Տավուշի, Լոռու, Շիրակի, Սյունիքի և Արմավիրի հանրակրթական դպրոցների 44 վերապատրաստված ուսուցիչների կողմից ձևավորված աշակերտական խմբերը կատարել են հետազոտական աշխատանքներ «Պրոպագանդան որպես խորհրդային գաղափարախոսության գործիք Հայաստանի հանրային տարածքում, կենցաղում, մշակույթի և կրթության մեջ» ընդհանուր թեմայի շրջանակում: Աշակերտներն իրենց ուսուցիչների հետ ընտրել են տարբեր հետազոտական թեմաներ, այդ թվում՝ Խորհրդային դպրոցական համազգեստը, Խորհրդային նամականիշերը, Խորհրդային խաղալիքները, ֆիլմերն ու մուլտֆիլմերը և այլն, իրենց ուսուցիչների աջակցությամբ կատարել են ուսումնասիրություններ գրադարաններում, արխիվներում, բանավոր պատմության մեթոդով հարցազրույցներ են վերցրել իրենց ընտանիքի անդամներից, համայնքի բնակիչներից, շինությունների / հուշարձանների հետ առնչություն ունեցած մարդկանցից և փորձել են ամբողջացնել իրենց հետազոտություններն ու ներկայացնել դրանք պատմության մրցույթին: 2024թ. մայիսի 31-ի (աշխատանքների ներկայացման վերջնաժամկետ) դրությամբ մրցույթին ներկայացվել է 39 հետազոտական աշխատանք (թե՛ խմբային, թե՛ անհատական), որոնց մեծ մասը՝ 20-ը, վիդեոպատմություններ են, 8-ը՝ էսսե, 5-ը՝ փոդքասթ, ֆոտո պատմություններ, պաստառներ, սահիկաշարեր, թատերական ներկայացումներ, առցանց գրքեր, այլ: Ներկայացված աշխատանքներից 13-ը ժյուրիի գնահատմամբ ընտրվել են որպես լավագույն աշխատանքներ 4 անվանակարգերում:

Գլխավոր մրցանակ

1. **Ժամանակակից հայաստանցու կենցաղում պահպանված խաղալիքները որպես խորհրդային պրոպագանդային գործիք** (Դիլիջանի Վ. Անանյանի անվան թիվ 5 միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Լիլիթ Հարությունյան, աշակերտներ՝ Մենեջյան Էլեն, Թաթարյանց Միլենա, Զաքարյան Նելլի, Հարությունյան Աշխեն, Ղուկասյան Անահիտ, Դավթյան Միլենա, Եսայան Մանե, Հարությունյան Մարիամ)
2. **Խորհրդային պրոպագանդան պարզևատրումների միջոցով 1970 – 1980-ական թթ. Ազատան գյուղում** (Ազատանի միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Սիրանուշ Տոնոյան, աշակերտներ՝ Գասպարյան Սուզի, Մկրտչյան Աստղիկ, Գրիգորյան Սուսաննա, Խաչատրյան Ռուզաննա, Առաքելյան Մարինե, Գյուլանյան Սուսաննա)
3. **ԽՍՀՄ դպրոցական համազգեստը որպես Խորհրդային գաղափարախոսության պրոպագանդայի գործիք** (Երևանի Ղ. Ալիշանի անվան թիվ 95 միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Կիմա Շահբազյան, աշակերտներ՝ Հարությունյան Հարություն, Ենոքյան Էլիզա, Ենոքյան Լուիզա, Հովակիմյան Արման, Կարապետյան Մարիամ, Ղազարյան Վարդուհի, Վերդյան Ժաննա, Սարգսյան Մարիա, Խատայան Կարինե)

Երկրորդ տեղ մրցանակ

1. **Խորհրդային գաղափարախոսության անդրադարձը մշակութային միջոցառումների մեջ** (Սիսիանի ավագ դպրոց, ուսուցիչ՝ Լյուդմիլա Գրիգորյան, աշակերտներ՝ Հովհաննիսյան Մարիամ, Ղազարյան Աննա, Ստեփանյան Մարի, Համբարձումյան Մերի, Օրդուխանյան Արուս, Դավթյան Էլեն, Բալյան Անի)
2. **Պրոպագանդան որպես Խորհրդային գաղափարախոսության գործիք Ղափանի հանքարդյունաբերության ոլորտում** (Կապանի թիվ 3 միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Մերի Մարտիրոսյան, աշակերտներ՝ Օհանջանյան Յուրի, Հակոբյան Գագիկ, Կոստանդյան Հասմիկ, Մարտիրոսյան Մարիաննա, Գևորգյան Լյուսի, Մեսրոպյան Լիլիթ)
3. **Նամականիշերը Խորհրդային գաղափարախոսության և պրոպագանդայի գործիք Հայաստանի հանրային տարածքում** (Երևանի թիվ 134 հիմնական դպրոց, ուսուցիչ՝ Անահիտ Բեյբուդյան, աշակերտներ՝ Սարգսյան Անրի, Վարդանյան Մարիամ, Պետրոսյան Մարիա, Սահակյան Գրիգոր, Ղուկասյան Ստեփան, Քալաշյան Արամ, Բաղդասարյան Աստղիկ, Վարդանյան Լինա)

Երրորդ տեղ մրցանակ

1. **Խորհրդային պրոպագանդայի հետաքերք Ազատան գյուղի հանրային տարածքում** (Ազատանի միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Սիրանուշ Տոնոյան, աշակերտներ՝ Բահրիկյան Լենա, Տեր-Գևորգյան Նազելի, Տեր-Գևորգյան Նելլի, Ալիխանյան Սուսաննա, Եսայան Իրինա)
2. **Պրոպագանդան սովետական մուլտֆիլմերում, որպես խորհրդային գաղափարախոսության միջոց** (Երևանի Հ. Գալստյանի անվան թիվ 83 ավագ դպրոց, ուսուցիչ՝ Նաիրա Երկանյան, աշակերտներ՝ Մովսիսյան Ազապի, Հովսեփյան Ռուդոլֆ, Յայլոյան Թամարա, Կարապետյան Մանե, Մանուկյան Դավիթ, Խաչատրյան Նարե, Հարությունյան Գագիկ, Դավուդի Մասիհի Էդլին Մարիյա Էդմոնդի, Մանուկյան Արիանա)
3. **Խորհրդային միության գաղափարախոսական պրոպագանդան արձանների միջոցով Կիրովական քաղաքի օրինակով** (Վանաձորի Վ. Տերյանի անվան թիվ 5 ավագ դպրոց, ուսուցիչ՝ Նաիրա Սարգսյան, աշակերտներ՝ Խառատյան Սուսաննա, Վարդումյան Վիկտորիա, Կոլոդյաժնի Արկադի, Եգանյան Անգելինա, Մատինյան Միլենա, Շեկոյան Նորայր, Սաֆարյան Արինա, Զիլինգարյան Աստղիկ)
4. **Պրոպագանդան Մայիսի 1-ի տոնակատարության ժամանակ** (Վանաձորի Վ. Տերյանի անվան թիվ 5 ավագ դպրոց, ուսուցիչ՝ Վարսիկ Աղաջանյան, աշակերտներ՝ Խառատյան Սամվել, Կարապետյան Աննա, Մկոյան Միլենա, Մկրտչյան Էլինա, Մկրտումյան Ստելլա, Մուրադյան Նարեկ, Շերմազանյան Արմեն, Հակոբյան Լեյլա)

Հատուկ մրցանակներ

1. **Պրոպագանդան սովետական մուլտֆիլմերում, որպես խորհրդային գաղափարախոսության միջոց** (Երևանի Հ. Գալստյանի անվան թիվ 83 ավագ դպրոց, ուսուցիչ՝ Նաիրա Երկանյան, աշակերտ՝ Մովսիսյան Ազապի) – Լավագույն էսսե (անհատական աշխատանք), Դի-Վի-Վի Ինթերնեյշնալի համակրանք
2. **Խորհրդային պրոպագանդան դպրոցական միջոցառումներում** (Գետափի միջնակարգ դպրոց, ուսուցիչ՝ Արմենուհի Տոնոյան, աշակերտներ՝ Եդոյան Հասմիկ, Բաղդասարյան Անահիտ, Մուրադյան Մարգարիտ, Մուրադյան Սոֆի, Մկրտչյան Նարե, Մխիթարյան Սոֆյա) – Ժյուրիի անդամ Շուշանիկ Սարատիկյանի համակրանք
3. **Արթիկի՝ երկրորդ աշխարհամարտին նվիրված հուշակոթողը՝ որպես Խորհրդային գաղափարախոսության դրսևորում** (Արթիկի թիվ 1 հիմնական դպրոց, ուսուցիչ՝ Արմինե Գևորգյան, աշակերտներ՝ Մխիտարովա Աննա, Անտոնյան Գայանե, Հաջաթյան Օլյա, Մելքոնյան Աստղիկ, Մխիթարյան Հայկուհի, Զթեյան Սյուզաննա, Բզնունի Անի) – Ժյուրիի անդամ Սմբատ Հովհաննիսյանի համակրանք

Այս առցանց գրքույկում ներկայացված են բոլոր աշխատանքները: Գրքույկը հետաքրքիր ռեսուրս կարող է հանդիսանալ «Պատմության մրցույթներ» նախաձեռնության հետագա փուլերի մասնակցիների, ինչպես նաև հետազոտողների համար:

Պատմության մրցույթին ներկայացված աշխատանքների մեծ մասը տեսաֆիլմի ձևաչափով է արված. բոլորը հավաքվել և ներբեռնվել են Դի-Վի-Վի Ինթերնեյշնալի Հայաստանյան գրասենյակի յուրաքանչյուր ավելի: Տեսաֆիլմի ձևաչափով ներկայացված բոլոր աշխատանքները կարող եք գտնել հետևյալ հղումով.

<https://www.youtube.com/playlist?list=PL9--Pzr50w ISfwGfw6OPVWQRTSLaBRQd>

Եվս 2 աշխատանք ներկայացվել է PDF ձևաչափով ներկայացմամբ, որոնք կարող եք գտնել հետևյալ հղումներով.

1. [Դովեդի միջնակարգ դպրոց](#)
2. [Գյումրու թիվ 1 ավագ դպրոց](#)

Ստորև ներկայացված են բոլոր այն աշխատանքները, որոնք ներկայացվել են այլ ձևաչափերով (շարադրություն, ֆոտո պատմություն, պաստառ, այլ):

Պորպագանդան սովետական մուլտֆիլմերում, որպես խորհրդային գաղափարախոսության միջոց

Անհատական աշխատանք, էսսե

*Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Մշակերտ*

Երևան
Հ. Գալստյանի անվան թիվ 83 ավագ դպրոց
Նաիրա Երկանյան
Ագապի Մովսիսյան

Խորհրդային պատմության սովետային խորքերում թաքնված է ստեղծարարության, վերահսկողության և գաղտնի համոզման հրապուրիչ սազա: Հեղափոխության և գաղափարախոսության բուռն ֆոնի վրա խորհրդային մուլտֆիլմերի ի հայտ գալը վկայում է գեղարվեստական արտահայտման աննկուն ոգու մասին՝ ի դեմս ավտորիտար կառավարման: Ձեռքով նկարված անիմացիայի թրթռացող շրջանակներից առաջացավ գաղտնի մարտադաշտ պատկերներ, որտեղ բախվում էին գաղափարները, բախվում էին գաղափարախոսությունները, և իրականության կառուցվածքը նորովի հյուսվում էր: Պատկերացրեք մի աշխարհ, որտեղ յուրաքանչյուր տող, ամեն գույն, յուրաքանչյուր քմահաճ կերպար ծառայում էր որպես պետական դոկտրինի նուրբ առաքիչ՝ մի տիրույթ, որտեղ ժամանցը անխափան կերպով միաձուլվում էր քարոզչության հետ՝ ձևավորելու միլիոնավոր մարդկանց մտքերն ու սրտերը: Սա խորհրդային մուլտֆիլմերի արտադրության լանդշաֆտն էր, մի ոլորտ, որտեղ անմեղ թվացող անիմացիաները հզոր գործիքներ դարձան պետության ձեռքում, որոնք ճշգրտությամբ կիրառում էին ընկալումները, ամրապնդում գաղափարախոսությունը և հավերժացնում խորհրդային գերակայության մեծ պատմությունը: Այս շարադրանքը ձեռնամուխ է լինում խորհրդային մուլտֆիլմերում քարոզչության բազմաբնույթ դերի նրբերանգ հետազոտմանը՝ խորամուխ լինելով գաղափարական ուղերձներ փոխանցելու համար կիրառվող բարդ տեխնիկայի և խորհրդային քաղաքացիների հավաքական գիտակցության վրա դրանց գործադրած խոր ազդեցության վրա: Այս շարադրությունը ձեռնարկում է խորհրդային մուլտֆիլմերում քարոզչության դերի համակողմանի քննությունը՝ կենտրոնանալով երկու միաժամանակ հրապարակված հակադիր մուլտֆիլմերի օրինակների վրա՝ «Ուրիշի ձայնը» («Чужой голос») և «Դարձրու իմը ազատություն» («Make Mine Freedom»):

Սովետական մուլտֆիլմերը, որոնք հաճախ ընկալվում էին որպես երեխաների համար անմեղ ժամանց, ծառայում էին երկակի նպատակի՝ որպես քարոզչության հզոր գործիքներ՝ տարածելով և ամրապնդելով խորհրդային ռեժիմի գաղափարական սկզբունքները: 1949 թվականի ապրիլ-մայիսին ԽՍՀՄ-ը մշակեց «Մոտ ապագայի համար հակաամերիկյան քարոզչության ուժեղացման գործողությունների ծրագիր», որը նախատեսում էր ամերիկյան իմպերիալիզմի ազդեցիկ ծրագրերը բացահայտող նյութերի, հոդվածների, բրոշյուրների համակարգված հրապարակում: Հարկ է նշել, որ 1949 թվականին արված բոլոր երեք հակաարևմտյան մուլտֆիլմերը՝ «Շտապ օգնություն» («Скорая помощь»), «Պարոն Ուոք»

(«Мистер Уолк») և «Ուրիշի ձայնը» («Чужой голос»), լիովին համապատասխանում էին այս ծրագրի նպատակներին: Դրանցից առաջինը բացահայտեց մարշալի պլանի նենգությունը, երկրորդը՝ ամերիկյան բուրժուազիայի ազահությունն ու խաբեությունը, իսկ երրորդը՝ ջազ երաժշտության կոռուպցիան ու ֆորմալիզմը: «Ուրիշի ձայնը» («Чужой голос») մուլտֆիլմը մի կաշաղակի մասին է, որ սկսում է երգել մի մեղեդի, որը լսել է մեկ այլ երկրում, սակայն անտառի մյուս թռչունները շատ շուտով պատժում են նրան դրա համար: Թռչունները՝ այս համերգի հիասթափված ունկնդիրները, վանում են կաշաղակին: Մուլտֆիլմն ավարտվում է բլբուլի ներդաշնակ երգով, որը լսելուն հավաքվում են այլ թռչուններ, և «Թող այս առակը դաս տա մի շարք թռչունների, ոչ միայն կաշաղակների» արտահայտությամբ: Այս մուլտֆիլմը թողարկվել է 1949 թվականին, երբ ԽՍՀՄ-ը պայքարում էր կոսմոպոլիտիզմի և «Արևմուտքին պաշտելու» դեմ: Այս արշավը սկսվեց 1946 թվականի օգոստոսի 14-ին Բոլշևիկների Համամիութենական Կոմկուսի Կենտկոմի կազմակերպչական բյուրոյի «Զվեզդա» («Звезда») և «Լենինգրադ» («Ленинград») ամսագրերի մասին որոշմամբ, որը դատապարտում էր ամսագրերում տպագրված աշխատանքները: Եկեք խորանանք այս բազմիմաստ մուլտֆիլմի խորը վերլուծության մեջ՝ կենտրոնանալով յուրաքանչյուր դետալի վրա՝ բացահայտելու դրա թաքնված իմաստային շերտերը: Մուլտֆիլմում միանգամից հանդիպում է հակաարևմտյան պրոպագանդա: Կաշաղակը պատկերված է որպես մի չափազանց հպարտ և գլուխգոլման հերոս, ինչը, ըստ սովետական կարծիքի, շատ ճիշտ մարմնավորում է արևմուտքը: Կաշաղակը նաև պնդում է, որ սոխակները պետք է նորամուծություններ թույլ տան իրենց երգերի մեջ, և սովետական պրոպագանդան կայանում է նրանում, որ հենց դրանք էլ կործանում են երկիրը: 1928 թվականի ապրիլի 18-ին «Պրավդա» («Правда») թերթը տպագրեց գրող Մաքսիմ Գորկու «Գեր մարդկանց երաժշտության մասին» («О музыке толстых») հոդվածը: Դրանում նա ջազն անվանել է «երաժշտություն գերերի համար», այսինքն՝ բուրժուազիայի համար: Գորկիից հետո քննադատները մեկը մյուսի հետևից նսեմացնում էին ջազը, «Սաքսոֆոնից մինչև դանակ՝ մեկ քայլ», «Այսօր ջազ ես նվագում, իսկ վաղը կծախես հայրենիքը»՝ ամենահայտնի ասացվածքները: Արդյունքում սոխակները հարձակվում են կաշաղակի վրա, ինչը և անում էին սովետական ժամանակներում այլախոհների հետ: Կաշաղակի պատմությունը կարելի է համեմատել արվեստի ոլորտի գործիչների հետ: Սովետական ռեժիմին չենթարկվող արտիստները գրեթե միշտ պատժվում էին: Նրանք կա՛մ հայտնվում էին հեռավոր քաղաքավայրերում, կա՛մ կալանքի տակ էին ընկնում: Այդպիսով մտավորականների գործունեությունը խիստ սահմանափակ էր:

Անիմացիայի ոսպնյակի միջոցով կինոյի պատմության այս գրավիչ դարաշրջանի թաքնված իմաստները, դիվերսիոն ենթատեքստերը և մնայուն ժառանգությունը բացահայտելու համար այժմ հայացք նետենք դեպի կապիտալիզմի հայրենիք: Գրեթե միաժամանակ հեռարձակված երկու խորը քարոզչական գաղափարախոսությամբ մուլտֆիլմեր մասն են դարձել առանձնապես տարբեր երկու հասարակությունների կերտման: «Դարձրու իմը ազատություն» («Make Mine Freedom») մուլտֆիլմը 1948 թվականի անիմացիոն կարճամետրաժ ֆիլմ է, որը արտադրվել է Ջոն Սաթերլենդի ստուդիայի կողմից և հովանավորվել Ամերիկայի Նավթային Ինստիտուտի Ընդլայնման բաժնի կողմից: Ֆիլմը սառը պատերազմի քարոզչական կտոր է, որի նպատակն է գովաբանել կապիտալիզմի և ազատ ձեռնարկատիրության արժանիքները, մինչդեռ քննադատել կոմունիզմի և սոցիալիստական համակարգերի վտանգները՝

անուղղակիորեն ակնարկելով Սովետական Միությունը: Խորուն հայացք նետելով մուլտֆիլմի բազմաշերտ համակարգին՝ ակներև է, որ «իզմ»-ը, որը Դոկտոր Ուտոպիան փորձում էր վաճառել Ամերիկայի քաղաքացիներին, խոստանալով լավագույն կյանք, ներկայացնում է կոմունիզմը, ֆաշիզմը ու սոցիալիզմը: Ճիշտ հակասովետական կարգերի պատկեր է ստեղծում կապույտ ձեռքի կերպարանքով հերոսը, ով պատկերված է որպես ազատ շուկայական կապիտալիզմը և անձնական պատասխանատվությունը խթանող դրական ուժ: Կապույտ ձեռքը ներկայացնում է ազատության և անհատական նախաձեռնության փոխաբերական խորհրդանիշ՝ հակադրվելով տարբեր «իզմ»-երի կողմից ներկայացված գաղափարախոսություններին, ինչպիսիք են կոմունիզմը, ֆաշիզմը և սոցիալիզմը: Կոմունիզմի կողմից մասնավոր սեփականության հիմնական կապիտալիստական սկզբունքի մերժումը դիտվում է որպես քաղաքացիներին իրենց հիմնական իրավունքներից զրկելու փորձ: Գլխավոր հերոս John Q. Public-ը ներկայացնում է կապիտալիստական համակարգը՝ որպես մարդկային զարգացման և մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիք: Մուլտֆիլմում նա բավական համոզիչ տեսք ունի, քանի որ ավելի բանիմաց է, քան սոցիալական տարբեր խմբերը ներկայացնող մյուս կերպարները և, հետևաբար, հասկանում է խորհրդային քարոզչության մանիպուլյատիվ ռազմավարությունները: Նա դա մերկացնում է մյուս խմբերին, որոնց գրեթե ներքաշվել էին կոմունիստամետ հոետորաբանությունը: Այնուամենայնիվ, հայտարարությունները, թե բոլոր դավանանքների և կրոնների մարդիկ ազատ և հավասար են, չափազանցություն է, հատկապես 1948 թվականին, երբ նկարահանվեց մուլտֆիլմը: Մուլտֆիլմի հումորային ներկայացումը և տիպիկ ամերիկական կյանքի տեսարանները մուլտֆիլմը ավելի գրավիչ դարձրեցին: Ֆիլմում ներկայացված փաստարկները կոմունիստական համակարգը համեմատում են կապիտալիստական համակարգի հետ, բայց վերջինիս առավելությունները չափազանցված են, իսկ թերությունները՝ անտեսված, մինչդեռ առաջինը ներկայացվում է հակառակ ձևով: Ուշագրավ է նաև այն, որ ֆիլմը օգտագործում է տարբեր հոետորական գործիքներ՝ իր հաղորդագրությունը փոխանցելու համար: Դրանք կարող են ներառել կարիկատուրանների օգտագործումը, բարդ քաղաքական գաղափարախոսությունների պարզեցումը և լսարանի հայրենասիրական զգացմունքներին և ազատությունների կորստի վախին ուղղված հուզական դիմումները: Այստեղ ներկայացվում է կոլեկտիվիզմի և կոմունիզմի անհստակ, հակառակորդային տեսլական՝ առանց բացահայտորեն նշելու Սովետական Միությունը: Այս մոտեցումը թույլ է տալիս ֆիլմին ընդհանրացնել ցանկացած կոլեկտիվիստական գաղափարախոսության ենթադրյալ վտանգները՝ միաժամանակ կենտրոնանալով ամերիկյան կապիտալիզմի խթանման վրա:

Եզրահանգելով, էական է ընդգծել, որ այսպես կոչված «փափուկ պրոպագանդան» բավականին խիստ է արտահայտվել սովետական մուլտֆիլմերում որպես խորհրդային գաղափարախոսության միջոց: Ինչպես վերոնշյալ պարբերություններում հիշատակված մուլտֆիլմերի վերլուծություններն են փաստում՝ կոմունիստական և կապիտալիստական հասարակարգերի ձևավորման գործում կառուցողական ահռելի դեր է ունեցել որոշակի գաղափարախոսության քարոզչությունը՝ իրագործված մուլտարտադրության միջոցով:

Հղումներ

1. Alexander Fedorov, «Технология герменевтического анализа советских анимационных медиатекстов второй половины 1940-х годов на тему «холодной войны»». 2015 թ., վերցված է՝ [https://www.researchgate.net/publication/330168661 Tehnologia_germenevticeskogo_analiza_sovetskih_animacionnyh_mediatekstov_vtoroj_poloviny_1940-h_godov_na_temu_holodnoj_vojny](https://www.researchgate.net/publication/330168661_Tehnologia_germenevticeskogo_analiza_sovetskih_animacionnyh_mediatekstov_vtoroj_poloviny_1940-h_godov_na_temu_holodnoj_vojny) Media Education Mediaobrazovanie 2015 n 1 102-112
2. Дмитрия Тарасова, «Михаила Калинина, Чужой голос», 1949 թ., վերցված է՝ [https://youtu.be/KpwpZw0 IQg](https://youtu.be/KpwpZw0IQg)
3. Gazeta.ua, « "Кваканье лягушки, дикий крик, хрюканье свиньи" - Максим Горький назвал джаз "музыкой для толстых" », 2017 թ., վերցված է՝ <https://m.gazeta.ua/ru/articles/culture/kvakane-lyagushki-dikij-krik-hryukane-svini-maksim-gorkij-nazval-dzhaz-muzykoj-dlya-tolstyh/766503#:~:text=%22%D0%9E%D1%82%20%D1%81%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BD%D0%BE%D0%B6%D0%B0%20%2D%20%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD,%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%88%D1%8C%22%20%2D%20%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%8B%D0%B5%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D0%B2%D1%8B%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D1%8B%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F>
4. ИСТОРИЯ ПРОПАГАНДЫ, «Борьба с джазом в СССР. Мультфильм "Чужой голос". 1949 г.», 2013 թ., վերցված է՝ [https://propagandahistory.ru/1218/Borba-s-dzhazom-v-SSSR--Multfilm-CHuzhoy-golos--1949-g/-](https://propagandahistory.ru/1218/Borba-s-dzhazom-v-SSSR--Multfilm-CHuzhoy-golos--1949-g/)
5. John Sutherland, «Make Mine Freedom», 1948 թ., վերցված է՝ <https://youtu.be/NxsNU7ZZAIU>
6. Kasia Cieplak-Mayr von Baldegg, «A 1948 Cartoon Explains Why Capitalism Is the Best Thing Ever», 2012 թ., վերցված է՝ <https://www.theatlantic.com/business/archive/2012/12/a-1948-cartoon-explains-why-capitalism-is-the-best-thing-ever/466605/>
7. IMDb, «Yes, communISM is not good....», 2014 թ. վերցված է՝ <https://m.imdb.com/title/tt0151467/reviews>
8. The Vault of Culture, «Forgotten Toons: Hanna-Barbera, Anticommunism, and "Make Mine Freedom" (1948)», 2019 թ., վերցված է՝ <https://www.vaultofculture.com/vault/tag/Make+Mine+Freedom+%281948%29>

Գորբաչովյան վերակառուցումը և Բեռլինյան պատի փլուզումը, որպես «երկաթյա վարագույրի» անկման խորհրդանիշ

Անհատական աշխատանք, էսսե

*Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Աշակերտ*

Երևան
Թիվ 134 հիմնական
Անահիտ Բեյբուդյան
Անրի Սարգսյան

Ձեր դատին եմ ներկայացնում մի էսսե՝ կշռադատված ակնարկ, քսաներորդ դարի վերջին տեղի ունեցած մի շարք իրադարձությունների վերաբերյալ, որոնք իրենց ուրույն ազդեցությունը ունեցան ողջ աշխարհի հետագա պատմության վրա:

1985թ. մարտին հրավիրված Խորհրդային Միության կոմունիստական կուսակցության Կենտրոնական կոմիտեի պլենումը շրջադարձային դարձավ Խորհրդային Միության պատմության մեջ:

ԽՄԿԿ Կենտկոմի գլխավոր քարտուղար ընտրվեց Միխայիլ Սերգեյի Գորբաչովը:

Երկրի ներքին և արտաքին քաղաքականության բնագավառում մշակվեց նոր կուրս: Այն հայտնի է նաև որպես արագացման կուրս և նշանակում էր երկրի տնտեսական ոլորտի աճ,

որը պետք է իրագործվեր՝ մարդկանց էներգիան ներդնելով կուսակցության և կառավարության առաջադրած խնդիրները լուծելու համար:

Մակայն ժամանակը ցույց տվեց, որ արագացման կուրսը, որն ավելի շատ հենվում էր հասկապես երիտասարդ սերնդի էնտուզիազմի, հայրենասիրական պոռթկման և ոգևորության վրա, չէր կարող ցանկալի արդյունքներ տալ: Անհրաժեշտ էր փոխել շեշտադրումները և ընդունել առավել ընդունելի և հեռանկար խոստացող տարբերակ, որն էլ հայտնի է որպես «Գորբաչովյան վերակառուցում»: Վերակառուցման ժամանակաշրջանը, որը տևեց մինչև 1990թ. և հանգեցրեց Խորհրդային Միության փլուզմանը, հիշարժան է մի շարք կարևոր պատմական իրադարձություններով. դրանցից մեկն էլ, իմ կարծիքով, Բեռլինյան պատի անկումն է:

Կոմունիստական պետության առկայությունը Գերմանիայի հողի վրա խորհրդանշում էր Խորհրդային Միության հաղթանակը 1945 թվականի պատերազմում: Գերմանիան սովետական կայսրության թագի յուրօրինակ մարգարիտն էր:

Բեռլինյան պատը Բեռլին քաղաքը կիսում էր 2 մասի՝ արևելյան և արևմտյան. այն կառուցվել էր 1961թ.՝ Գերմանիայի Դեմոկրատիկ Հանրապետության (այսուհետ՝ ԳԴՀ) կողմից:

Արգելապատը ներառում էր խոշոր բետոնե պատերի երկայնքով տեղակայված պահակային աշտարակներ, որոնք ընդարձակ տարածք էին զբաղեցնում, դրանք հետագայում հայտնի դարձան «մահվան գոտի» անվամբ: Արևելյան բլրկը պնդում էր, որ պատը կառուցվել է բնակչությանը ֆաշիստական տարրերից պաշտպանելու համար: Գործնականում պատը ծառայում էր որպես Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո Արևելյան Գերմանիայից՝ կոմունիստական Արևելյան բլրկից, մասսայական արտագաղթի և դասալքության պատնեշ:

Բեռլինի պատը ԳԴՀ կողմից պաշտոնապես կոչվել է «Հակաֆաշիստական պաշտպանական պատ» (գերմ.՝ Antifaschistischer Schutzwall), Արևմտյան Բեռլինի կառավարությունը հաճախ այն անվանում էր «Ամոթի պատ» (եզրույթը առաջարկել է քաղաքապետ Վիլի Բրանդտը):

Այս պատը աշխարհի բաժանման, Արևելքի և Արևմուտքի հակամարտության, Սառը պատերազմի, կապիտալիզմի և խորհրդային տիպի սոցիալիզմի միջև պայքարի, խորհրդանիշն էր: Այն հաճախ համեմատում էին «Երկաթյա վարագույր»-ի հետ: Երկաթյա վարագույրը քաղաքական կլիշե է, որը ակտիվ գործածության մեջ է մտցրել Ուինսթոն Չերչիլը՝ 1946 թվականի մարտի 5-ի իր Ֆուլտոնյան ելույթում, որը խորհրդանշում է Սառը պատերազմի սկիզբը: Երկաթյա վարագույր ասելով՝ նկատի է առնվել տեղեկատվական, քաղաքական և սահմանային այն արգելքը, որը ԽՍՀՄ-ն և այլ սոցիալիստական պետությունները մեկուսացրել է կապիտալիստական պետություններից: Համոզված եմ, որ ԽՍՀՄ առաջնորդ Միխայիլ Գորբաչովի վարած քաղաքականությունը այն հիմնական գործոններից մեկն էր, որը հանգեցրեց Երկաթյա վարագույրի անկմանը և որպես հետևանք՝ Գերմանիայի միավորմանը:

Ամեն բան փոխվեց մեկ գիշերում. դա 1989թ. նոյեմբերի 9-ի լույս 10-ի գիշերն էր: Արևելյան Բեռլինում նոյեմբերի 9-ի երեկոյան հեռուստատեսությամբ հայտարարվեց, որ Արևելյան Բեռլինի բնակիչները այսուհետ կարող են ազատ տեղաշարժվել դեպի արևմտյան հատված, և հազարավոր մարդիկ շտապեցին դեպի երկու տասնյակ տարուց ավել քաղաքը բաժանող պատնեշը:

Դա Գերմանիայի միավորման սկիզբն էր:

Դեպի Արևմտյան Բեռլին եկող մարդկանց դիմավորում էին շամպայնով և ծաղիկներով: Անձանոթ մարդիկ ողջագուրվում և լաց էին լինում միմյանց հանդիպելիս:

Ականատեսի խոսքերի համաձայն. «Բոլորը անասելի երջանիկ էին, քանի որ արդեն չէին հավատում, որ դա երբևէ կիրականանար»:

Այս յուրատեսակ տոնակատարության գագաթնակետը դարձավ Գերմանիայի վերամիավորման իրավական ձևակերպումը, որը տեղի ունեցավ տասնմեկ ամիս անց:

Յուրաքանչյուր տարի հոկտեմբերի 3-ը Գերմանիայում նշվում է որպես գերմանական միաբանության օր:

Ժողովրդավարությունը հաղթեց կոմունիստական ռեժիմին:

Դա կարծես չարի ու բարու կռիվ լինէր, որը տևեց մոտ 30 տարի: Հարյուրավոր նահատակների արյան գնով Գերմանիայի ժողովուրդը վերամիավորվեց և հնարավորություն ստացավ ինքնուրույնաբար կերտել իր ապագան՝ ազատ լինելով թե՛ ֆաշիզմի, և թե՛ կոմունիզմի քայքայիչ ռեժիմներից:

«Եվ մենք պարտական ենք ոչ՝ միայն Արևմուտքում գտնվող մեր ընկերներին և դաշնակիցներին, այլև՝ Գորբաչովի հրապարակայնության և վերակառուցման քաղաքականությանը, որն ուղի հարթեց վերամիավորման համար», – գրում է Գերմանիայի նախկին արտգործնախարար Հեյկո Մասսը իր հոդվածում, որը հրապարակվել է Բեռլինի պատի անկման 30-ամյակի կապակցությամբ:

Պրոպագանդան ԽՍՀՄ-յան մուլտֆիլմերում և այնտեղ թաքնված գաղտնիքները	
Անհատական աշխատանք, էսսե	
<i>Համայնք Դպրոց Ուսուցիչ Մշակերտ</i>	Երևան «Հակոբ Կոջոյան» կրթահամալիր Լուսինե Դիլսզյան Հասմիկ Խիդիրյան

Յուրաքանչյուր պետության գաղափարախոսության ամրապնդման հիմքում ընկած է պրոպագանդան: Այն իր յուրովի դրսևորումն է գտել հատկապես ԽՍՀՄ-յան կառավարման մեթոդներում: Խորհրդային պատմության մեջ պրոպագանդան օգտագործվել է որպես ժողովրդի հավաքական գիտակցության ձևավորման հզոր գործիք: ԽՍՀՄ-յան պրոպագանդան զարգացում է ապրել աստիճանաբար՝ տարածում գտնելով կյանքի տարբեր բնագավառներում: Քարոզչության դրսևորումներ կարելի էր հանդիպել թերթերում և ամսագրերում, գրքերում, երգերում և ֆիլմերում: Սակայն, արդյո՞ք պրոպագանդան թաքնված է նույնիսկ մանկության սիրված մուլտֆիլմերում, ինչպիսիք են «Նաղաշի լավաշը», «Դե սպասիրը» և «Աբու Հասանի մաշիկները»: Ի՞նչ նպատակներ էր հետապնդում այն երեխաների շրջանում, և ի՞նչ արդյունքի հանգեցրին դրանց թաքնված միտումները ու երկակի իմաստը:

Բազմաթիվ գիտական ուսումնասիրություններ են արվել մուլտֆիլմերի ազդեցության վերաբերյալ՝ բացահայտելով, որ դրանք ձևավորում են երեխայի առաջին պատկերացումները շրջակա աշխարհի, հասարակության, «ճիշտ» և «սխալի» մասին: Ինչպես նշում է Ալբերտ Բանդուրան իր մուլտֆիլմերին նվիրված ուսումնասիրություններում՝ «երեխան անգամ կարող է վերցնել որոշ մուլտիերոսների պահելաձևեր, որպես օրինակ»: Դա ընձեռում էր հրաշալի հնարավորություն մանկուց մեծացնել կատարյալ քաղաքացու, հատկապես՝ ԽՍՀՄ-ի համար: Խորհրդային պրոպագանդան հիմնականում ծառայում էր սոցիալիզմի տարածման և ծաղկեցման համար, այնպես որ նրա կատարյալ քաղաքացին առողջ էր, աշխատասեր և աշխատունակ, հայրենասեր և գործում էր համընդհանուր շահերին համապատասխան: Ինչպես արդեն նշվեց, նման պահելաձևի օրինակներ ակնհայտ նկատվում են «Դե սպասիր», «Աբու Հասանի մաշիկները», «Նաղաշի լավաշը» մուլտֆիլմերում:

«Դե սպասիր» մուլտսերիալում թաքնված պրոպագանդան ամենուր է՝ սկսած առողջ, սպորտային ապրելակերպի քարոզից (նույնիսկ գայլը զբաղվում էր սպորտով), մինչև որոշակի պահելաձևի քննադատական և ծաղրող բնույթ կրող քարոզ: Մուլտսերիալում ընդգծվում է երկու կերպար՝ գայլը և նապաստակը: Գայլը ներկայացվում է որպես բացասական կերպար և մարմնավորում է, թե ինչպիսին չպետք է լինի ԽՍՀՄ-ի քաղաքացին: Ինչպես կարող ենք ենթադրել որոշ տեսարաններից, գայլը հաճախ է ծխում, անպարկեշտ և կոպիտ է պահում իրեն հասարակական վայրերում, խարդախ է ու էգոիստ և հետապնդում է նապաստակին: Իսկ վերջինս նրա հակապատկերն է. պատասխանատու և քաղաքավարի, միշտ կոկիկ հագնված և պատրաստ բոլորին օգնելու: Նա անգամ կարեկցում է գայլին որոշ տեսարաններում: Արդեն

իսկ պարզ է դառնում, թե ում պետք է նմանվեին երեխաները, սակայն խորհրդային քաղաքացու կերպարը ավելի գրավիչ դարձնելու նպատակով մուլտֆիլմում նապաստակը անընդհատ հաղթում էր գայլին, փախչում նրանից, բերում անհաջողություններ, հետո էլ ծաղրում նրան: Գայլն էլ իր հերթին նախանձում էր նապաստակին և, որպես վրեժ, ցանկանում էր ուտել նրան: Այս դեպքում երեխան կցանկանա տեսնել իրեն միմիայն նապաստակի դերում, որպեսզի նա ընդունվի հասարակության կողմից, լինի սիրված և նրան չծաղրեն:

Իսկ օրինակ «Նաղաշի լավաշը» (1973թ.) մուլտֆիլմում, այդ շրջանի ԽՍՀՄ-յան քաղաքական պահանջներից ելնելով, պրոպագանդվում է արդար քրտինքով աշխատանքը: Երեխաներին հորդորվում է շուտ մեծանալ, թողնել խաղերը և գտնել միջոց, թե ինչպես լինել պիտանի խորհրդային հայրենիքին: Շեշտվում է, որ հայրենիքից դուրս մարդը չի կարող լինել երջանիկ: Դա նկատվում է տեսարանում, երբ ծերունին ասում է Նաղաշին. «Ես էլ գնացի Բախտի հետևից և մոլորվեցի, վերջում էլ՝ աչքիս լույսը կորցրի»: «Աչքի լույսը» ծերունու երջանկությունն է, որը նա կորցրել է օտարության մեջ: Ցույց է տրվում, որ հայրենիքից դուրս ապահով չէ, իսկ կյանքը ծանր է և դժբախտ: Մեկ այլ հետաքրքիր դրվագ է ավագակի և Նաղաշի հանդիպումը: Ավագակի գողացված գանձերը որևէ արժեք չունեն արդար աշխատանքով պատրաստված լավաշի դիմաց: Լավաշը մուլտֆիլմում աշխատանքի խորհրդանիշն է, իսկ աշխատանքը իր հերթին՝ երջանկության գրավականը: Հենց այդ եզրակացությանն էլ հանգում է Նաղաշը՝ հիշելով պապի կախարդական խոսքերը. «Հիշի՛ր որդիս, երջանկությունը աշխատանքի մեջ է միայն, իսկ Բախտը՝ հայրենի հողում»: Եվ ի վերջո, մուլտֆիլմում նկատվում է սոցիալիզմի պրոպագանդան: Տեսարաններից մեկում Նաղաշը նկատում է, որ գյուղի ամեն ընտանիքին մի լավաշի չափ արտ էր բաժին հասնում: Դա ցույց է տալիս, որ գյուղում բոլորը աշխատում էին հավասարապես և ունեին հավասար ունեցվածք. ո՛չ ավել և ո՛չ պակաս:

Մեկ այլ մուլտֆիլմում՝ «Աբու Հասանի մաշիկներում», դեպքերը տեղի են ունենում մուսուլմանական պետության տարածքում, որտեղ մուսուլմանները ներկայանում էին որպես հասարակ մարդիկ՝ իրենց խնդիրներով և առօրյայով: Առաջին հերթին դա նպաստում է բազմամշակույթ միջավայրերի հանդեպ երեխայի դրական վերաբերմունքի ձևավորմանը (ինչպիսին էր հենց ԽՍՀՄ-ը): Մուլտֆիլմում Հասանի մաշիկները խորհրդանշում էին նրա ազահությունը: Չէ՞ որ նա հարուստ էր և կարող էր գնել նոր մաշիկներ, սակայն համառորեն հրաժարվում էր իր հին, պատառոտված մաշիկները գցելուց: Եվ անգամ վերջում «պատժում են» մաշիկներին, այսինքն՝ ազահությունն էր մեղավոր բոլոր անհաջողություններում: Ազահության պատճառով Հասանին բոլորը ծաղրում էին: Դա էլ սովորեցնում էր երեխային ծաղրել և քննադատել ազահ մարդկանց: Տեսարաններից մեկում հարևանը փորձում է գողանալ Հասանի թաքցրած ունեցվածքը նման խոսքերով. «Գողություն չի այլ արդար դաս, եթե մեկի գողացածը դու գողանաս»: Տեսարանը արդարացնում է խորհրդային կառավարության քաղաքականության որոշ դրսևորումներ և ցույց է տալիս այդ ժամանակի աշխատանքային սխեմայի բնույթը:

Ամփոփելով արված ուսումնասիրությունը, պարզ է դառնում, որ պրոպագանդան ԽՍՀՄ-ում կանգ չէր առնում մի առանձնահատուկ թեմայի վրա, այլ անդրադառնում էր կյանքի բոլոր բնագավառներին՝ թելադրելով ինչպես ապրել, գործել և նույնիսկ մտածել: Զարմանալի չէ, որ

այդ գործընթացը իր արմատները մխրճում էր երեխաների դեռևս անկայուն մտքում՝ նախապատրաստելով նրանց սոցիալիստական արժեքներին նվիրված քաղաքացու դերին: Իսկ այժմ, ժամանակն է մտորելու, թե որքանո՞վ է խորհրդային քարոզը իր հետքը թողել յուրաքանչյուրիս այժմյան մտածողության և ապրելակերպի վրա...

Խորհրդային պրոպագանդան Հայաստանում՝ ըստ թերթերի. «Պիոներ կանչ»-ի օրինակով (70-90-ական թթ.)

Խմբային աշխատանք, պատասա

Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Աշակերտներ

Երևան
«Հակոբ Կոչոյան» կրթահամալիր
Լուսինե Դիլսյան
Սաստրյան Մհեր, Բաղդասարյան Արա,
Մկոյան Ավետ, Հայրապետյան Աիդա,
Ղազարյան Մարիամ, Պալյան Իննա,
Ֆրանգուլյան Ալեքսանդր

Պիոներ կանչ. կա՞նչ, թե՞ հրաման	
Անհատական աշխատանք, էսսե	
<i>Համայնք Դպրոց Ուսուցիչ Աշակերտ</i>	Երևան «Հակոբ Կոջոյան» կրթահամալիր Լուսինե Դիլսզյան Իննա Պալյան

Խորհրդային Միությունը, որը գոյություն է ունեցել 1922-1991թթ.ին, ուներ յուրահատուկ կրթություն հստակ արտահայտված գաղափարախոսությամբ, որը ուղղված էր կոմունիստական հասարակության կազմավորմանը: Սովետական մարդու ձևավորման ամենից կարևոր գործիքներից էր Վ. Ի. Լենինի անունով Պիոներական կազմակերպությունը: Այս կազմակերպությունը միավորում էր 9-14 տարեկան երեխաներին, շատ կարևոր դեր էր խաղում երիտասարդության դաստիարակության վրա, ինչպես նաև աթեիզմի տարածման լավագույն մեթոդներից էր: Այս էսսեում մենք կուսումնասիրենք, թե ինչպես էր պիոներական կազմակերպությունը օգտագործվում այս նպատակներին հասնելու համար, ինչ կերպով էին իրականանում երեխաների գիտակրության վրա գործադրված պրոպագանդան, և թե ինչ դեր է այս ամենում ունեցել աթեիզմի պրոպագանդան: Ընդհանուր էսսեն իրենից ներկայացնում է պրոպագանդայի էությունը, և թե ինչ հետևություններ մենք կարող ենք անել «Պիոներ կանչ» թերթը ուսումնասիրելուց հետո:

Պրոպագանդա:

Պրոպագանդան իրենից ներկայացնում է ինֆորմացիայի սիստեմատիկ տարածում՝ հասարակության մտածելակերպի և գործողությունների վրա ազդեցություն ունենալու նպատակով: Այն կարող է օգտագործվել ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական ազդեցություն ունեցող նպատակներով: Հաճախ օգտագործվում է քաղաքական և գաղափարախոսական մոտեցումները իրականացնելու նպատակով: Պրոպագանդան մատուցում է միայն միակողմանի տեղեկություն, և մերժում հակառակը մատուցող տեղեկությունը, անգամ՝ ծաղրում:

Խորհրդային Միության 1925-1950-ական թվականներին հրատարակված «Պիոներ կանչ» թերթը ուսումնասիրելուց հետո ամենից շատ նկատվեցին տվյալ կետերը՝

- Պիոներական կազմակերպության պրոպագանդա
- Գաղափարախոսական դաստիարակություն
- Կուլեկտիվիզմ
- Պատրիոտիզմ
- Կրթություն
- Արտադպրոցական գործունեություն
- Աթեիզմի պրոպագանդա

Պիոներական կազմակերպությունը հիմնվել է 1922 թվականին, հեղաշրջմանը հաջորդող առաջին տարիներին, երբ սովետական իշխանությունը ձգտում էր հասարակության մտածելակերպի արմատային փոփոխության: Պիոներների ստեղծումը համարվում էր նոր՝

սովետի մարդու ստեղծման ստրատեգիայի մասը, մարդու, որը հավատարիմ կլինեի սովետի գաղափարախոսությանը: Պիոներական շարժումը աճում էր ահռելի արագությամբ, և արդեն 1920-ական թվականների կեսերին պիոներների թիվը հասել էր միլիոնների:

Պիոներական կազմակերպությունը ուներ կոնկրետ կառուցված հիերարխիա, որը սկիզբ էր առնում դպրոցների պիոներական ջոկատներով և ավարտվում՝ կենտրոնական կառավարությամբ: Կազմակերպության յուրաքանչյուր խավը ուներ իր դերը երեխաների դաստիարակության գործում: Կառավարությունը իրականանում էր Կոմունիստական կուսակցության անմիջական մասնակցությամբ, որը ղեկավարում էր պիոներական գործունեության բոլոր ասպեկտները:

Պիոներական կազմակերպության գլխավոր նպատակներից էին:

- Գաղափարախոսային դաստիարակություն: Երեխաների մոտ կոմունիստական հայացքների ձևավորումը, հավատարմությունը կուսակցության և կառավարության գաղափարներին:
- Կոլլեկտիվիզմ: Երեխաների մոտ պատասխանատվության զգացման առաջացումը կոլլեկտիվի և հասարակության նկատմամբ՝ առաջնահերթելով հասարական կարիքները սեփականից:
- Պատրիոտիզմ: Երկրի համար հպարտության զգացման դաստիարակություն, հարգանք նրա պատմության և ձեռքբերումների նկատմամբ:
- Աթլետիզմ: Պայքար կրոնական գաղափարների և գիտական, մատերիալիստական մտածելակերպի ձևավորում:

Երեխաների գիտակցության վրա գործադրված պրոպագանդան պիոներական կազմակերպության մեջ իրագործվում էր հատուկ կազմակերպված դաստիարակչական միջոցառումների և կրթական ծրագրերի միջոցով: Այս նպատակով օգտագործվող հիմնական մեթոդներն են.

- Կրթական ծրագիրը:
Խորհրդային Միության կրթությունը գաղափարախոսական դաստիարակության անբաժանելի մասերից էր: Կրթական ծրագրերը ներառում էին Կոմունիստական կուսակցության պատմության պարտադիր ուսումնասիրություն, Լենինի և Մարքսի աշխատությունների, ինչպես նաև մարքսիստա-լենինյան փիլիսոփայության հիմնական գաղափարները: Վաղ տարիքից երեխաներին հավաստիացնում էին, որ կոմունիզմը միակ ճիշտ և գիտական տեսակետից հիմնավորված ուսմունքն է: Պատմության դասագրքերում ընդգծվում էին սովետական կառավարության հաջողությունները և սոցիալիզմի ձեռքբերումները, ինչպես նաև քննադատվում էին կապիտալիստական երկրները և իրենց վարած քաղաքականությունը:
- Միմվոլիզմ և ծեսեր:
Միմվոլիզմը մեծ դեր է խաղացել պիոներների ձևավորման գործընթացի մեջ: Կարմիր փողկապները, համազգեստը, այս ամենը երեխաների մոտ առաջացնում էր հատուկ խմբի պատկանելիության զգացում, ինչը կարևոր դեր էր խաղում: Ծեսերը, ինչպիսին էին տողանը, երդումները, պիոներների շարք ընդունումը, ուժեղացնում էին այդ զգացումը, ստեղծելով հանդիսավոր միջավայր: Այս միջոցառումները նպաստում էին կոլլեկտիվ ոգու և հավատարմության իդեալների ամրապնդմանը:

- Կոլեկտիվիզմ:
Կոլեկտիվիզմը համարվել է պիոներական կազմակերպության դաստիարակության հիմնական սկզբունքներից մեկը: Երեխաները սովորում էին թիմերով աշխատել, օգնել միմյանց և ուրիշների հետաքրքրությունները սեփականից բարձր դասել: Սա դաստիարակում էր երեխաների մոտ պատասխանատվության զգացում կուսակցության և հասարակության նկատմամբ: Ինդիվիդուալիզմը և սեփական հետաքրքրությունները համարվում էին ոչ ցանկալի բնորոշիչներ, որոնք պետք է ոչնչացվեին: Կոլեկտիվ խաղերի, սպորտային միջոցառումների և համախմբված աշխատանքների միջոցով պիոներները սովորում էին համագործակցել:

- Արտադպրոցական գործունեություն:
Շատ ուշադրություն էր դարձվում արտադպրոցական գործունեությանը՝ սպորտային խմբակներ, ճամբարներ, խմբակներ: Այս բոլոր միջոցառումները ուղղված էին երեխաների զարգացմանը՝ կուսակցության գաղափարների համաձայն: Կարևոր էր ոչ միայն երեխաներին պետքական գործունեության իրականացման նպատակով տարբեր կարողություններ սովորեցել, այլ նաև՝ անընդհատ ամրապնդել նրանց հավատարմությունը կոմունիզմին: Ամառային ճամբարները, ինչպիսին էր, օրինակ, հայտնի «Արտեկ» ճամբարը, համարվում էին ոչ միայն հանգստի վայր, այլ նաև ինտենսիվ գաղափարախոսական դաստիարակության միջավայր:

- Պրոպագանդան արվեստի և մշակույթի միջոցով:
Արվեստը և մշակույթը կարևոր դեր էին խաղում գաղափարախոսության հաստատման գործում: Պիոներական ճամբարներում, դպրոցներում և խմբակներում երեխաներին ծանոթացնում էին սովետական գրողների, նկարիչների և կոմպոզիտորների հետ, որոնք գովաբանում էին հեղափոխականների հերոսությունները, սոցիալիզմի կառուցումը և սովետական հասարակությունը: Թատերական ներկայացումները, համերգները, գրական երեկոյթները, այս ամենը նպաստում էր երեխաների մոտ սովետի մարդու՝ որպես դրական կերպարի ձևավորմանը և սովետական գաղափարախոսության ամրապնդմանը:

Պրոպագանդայի հոգեբանական ասպեկտները
Երեխաների գիտակցության վրա գործադրված պրոպագանդան իր մեջ էր ներառում մի քան հոգեբանական մեթոդներ:

- Դրույթների ձևավորումը:
Վաղ տարիքից երեխաներին ներշնչում էին որոշակի դրույթներ և համոզմունքներ. անընդհատ կրկնության միջոցով գաղափարախոսական գրքերից, դասերից և միջոցառումներից երեխաների մոտ ձևավորվում էր հաստատուն պատկերացում կոմունիզմի ճիշտ լինելու մասին:
- Դերային կերպարների կազմում:
Պիոներները հանդես էին գալիս որպես դերային մոդելներ, հեղաշրջման հերոսներ: Այս մարդիկ ներկայացվում էին որպես օրինակ ծառայելու կերպարներ, նրանց կյանքը, գործունեությունը օրինակ էին ծառայում երեխաներին և դաստիարակում նրանց մեջ այնպիսի հատկություններ, ինչպիսիք էին խիզախություն, վճռականություն, հավատարմություն կուսակցության գաղափարներին:
- Խմբային ճնշման օգտագործում:

Կուլլեկտիվիզմն ու խմբային ճշումը կարևոր դեր էին խաղում գիտակցության մանիպուլացման մեջ. պիոներական կազմակերպության մեջ երեխաները անընդհատ ենթարկվում էին հասակակիցների և դեկավարների քննադատությանը: Հասարակական նորմաներից շեղումը խիստ քննադատվում էր, ինչը մեծ հոգեբանական ճնշում էր հանդիսանում քննադատվողի համար: Սա նպաստում էր Խորհրդային միության գաղափարախոսության ամրապնդմանը:

- Հոգեբանական օժանդակության ապահովում:

Պիոներական կազմակերպությունը կազմված էր այնպես, որ ապահովի երեխաներին էմոցիոնալ, հոգեբանական օժանդակություն: Պիոներական կազմակերպությունների դաստիարակները և ավագ ընկերները հադիսանում էին որպես խնամակալ՝ երեխաների մոտ ստեղծելով ապահովության զգացողություն, ինչը համոզում էր նրանց, որ պիոներ լինելը ճիշտ է:

Աթեիզմի պրոպագանդայի մեթոդներ

- Ուսումնական ծրագրերը:

Դպրոցական դասերը իրենց մեջ ներառում էին աթեիզմի գիտական հիմքերը: Երեխաները ուսումնասիրում էին գիտական փաստեր, որոնք մերժում էին կրոնական գաղափարները և աստծո գոյությունը: Կազմակերպվում էին հատուկ միջոցառումներ, որոնք ուղղված էին կրոնի դիմակազերծմանը: Կենսաբանության, ֆիզիկայի, աստղագիտության դասագրքերում կար հստակ ընդգծված տեղեկություն, որը գիտության միջոցով հաստատում էր աթեիզմը և մերժում կրոնը:

- Պրոպագանդայի նյութեր:

Շատ մեծ դեր էին խաղում գրքերը, ֆիլմերը, մուլտֆիլմերը, թերթերը և հենց ինքը՝ «Պիոներ կանչ» թերթը, որտեղ նկատում ենք մեծ վերնագրեր՝ ինչպիսին էին «Մենք չենք հավատում աստծուն յեւ հոգեվորականների դաստիարակություններին» կամ «Մենք հավատում ենք միայն գիտությանը յեւ մեր բազուկների ուժին», պաստառների վրա պարզ տեսնում ենք անգրագետներին ուղղված ծաղրանքը, ինչը նույնպես ազդում էր երեխաների մտածելակերպի վրա:

Խորհրդային պրոպագանդան դպրոցական միջոցառումներում

Անհատական աշխատանք, էսսե

<i>Համայնք Դպրոց</i>	Երևան Ա. Շավարշյանի անվան թիվ 40 հիմնական դպրոց
<i>Ուսուցիչ Աշակերտներ</i>	Մերի Մանուկյան Գոռ Վարդանյան, Գարիկ Գրքյան

Ներածություն

Աշխատանքի օբյեկտներ հանդիսանում են դպրոցը, միջոցառումները և Խորհրդային պրոպագանդան մարդկանց կյանքում, առօրյայում, մշակույթի մեջ:

Աշխատանքի նպատակը և խնդիրները.

Աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել և ներկայացնել Խորհրդային պրոպագանդան դպրոցական միջոցառումներում:

Այս հետազոտական խնդիրն ուսումնասիրելու արդյունքում մենք կհամանանք ինչ է պրոպագանդան, ինչպես էր այն կիրառվում Խորհրդային միությունում: Խորապես կներկայացնենք.

- Ի՞նչ միջոցառումներ էին իրականացվում
- Ի՞նչ նպատակով էին դրանք արվում
- Ինչպիսի՞ վերահսկողություն կար:

1. Ի՞նչ է Պրոպագանդան:

Քարոզչություն. գործողությունների ամբողջություն, որը կիրառվում է միտքը, գաղափարը, գաղափարախոսությունը, ուսմունքը ամենատարբեր միջոցներով տարածելու համար և խթանում է թիրախային լսարանի ներսում տվյալ վարքի ընդունմանը: Այդ մեթոդները կիրառվում են բնակչության վրա ազդելու համար: Քարոզչությունը կարող է օգտագործվել գովազդներում, քանի որ վերջիններիս նպատակն է փոխել մարդկանց ընտրությունները, կարծիքները և վերաբերմունքը այս կամ այն առարկայի նկատմամբ: Գովազդը օգտագործում է այնպիսի միջոցներ, ինչպիսիք օգտագործվում են քարոզչության կողմից: Չնայած գովազդի և քարոզչության միջև առկա նմանություններին՝ մասնագիտական գրականության մեջ մեծապես քննարկվում են դրանց բնորոշ առանձնահատկությունները: Քարոզչությունը որպես գիտություն ուսումնասիրվել է 20-րդ դարի սկզբից սկսած, հիմնականում պատմության ինչպես

նան հոգեբանության (մասնավորապես սոցիալական հոգեբանության) և հատկապես զանգվածային լրագրության մեջ:

2. Միջոցառումները և դրանց կապը մարդկանց կյանքի և գաղափարախոսության վրա:

Մեր գրուցակիցը՝ Ն. Քիրաջյանը, իր կյանքի հետաքրքիր դրվագներով կիսվեց մեզ հետ:

Դպրոցական միջոցառումներից շատ բաներ եմ հիշում և երևի ապրում եմ հենց դրանցով: Իմ շատ լավ անցկացրած մանկությունով հիշողություններով դրանք են ինձ այս պահին ապրեցնում: Շատ լավ հիշում եմ, թե ինչպես եմ անցել հոկտեմբերիկի շարքերը, պիոներների շարքերը: Այսինքն՝ դա կապված էր լավ սովորելուց, եթե լավ էիր սովորում, ուրեմն անպայման դառնում էիր հոկտեմբերիկ կամ պիոներ: Անպայման պետք է ձախ կողմում կրեինք հոկտեմբերիկի նշանը, հենց ուղիղ սրտի վրա, որովհետև Լենին պապիկին շատ էինք սիրում, նրա գաղափարախոսությունը՝ Լենին պապիկի թոռնիկներն ենք մենք և այլն: Այդ գաղափարախոսությունով ենք մենք մեծացել:

3. Պարտադիր միջոցառումները և դրանց կարևորությունը (որպես պրոպագանդա) ներկայացնելը:

Պատրաստվում էինք, քանի որ, գիտեք, որ ես ավարտել եմ այս դպրոցը, և մեր դպրոցը գտնվում է Կենտրոնում, այսինքն՝ մենք Լենինի անվան հրապարակին մոտ էինք, այդ մոտ դպրոցներն էին հիմնականում պատրաստվում շքերթի: Շքերթի պատրաստվելը նույնպես կարելի է ասել՝ տանջալի էր, բայց և այնպես լավ միջոցառում էր: Շքերթի էինք գնում նոյեմբերի 7-ին և մայիսի 1-ին, մայիսի 9-ին հիմնականում մենք գնում էինք որպես դիտորդ, որովհետև մայիսի 9-ին հաղթանակի օրն էր, զինվորական շքերթ էր լինում: Մոտ 1 ամիս առաջ, դա կոչվում էր մատչիռովկա, դպրոցի բակում մենք փորձեր էինք անում, թե ոնց պետք է քայլենք: Մեր ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչը գոռում էր՝ ոտքդ ծուռ դրեցիր, հավսար զգաստին չենթարկվեցին: Մի խոսքով տանջանք էր, բայց համենայն դեպս դա մեծ ուրախություն էր, մեծ միջոցառում մեզ համար: Գնում էինք, ուրեմն, մեր դպրոցով Սայաթ-Նովայի փողոցով գնում էինք, դուրս էինք գալիս դեպի Աբովյան փողոց և Աբովյան փողոցից շրջվում էինք դեպի ձախ, որ դուրս գայինք Հրապարակ: Հրապարակից անցնում էինք ու պարտադիր մենք, մինչև շքերթը սկսվելը, մեր ձեռքին մեր դպրոցի, յուրաքանչյուր դպրոց իր ոնցոր շքերթի դուրս գալու նմուշն ուներ ձեռքին: Մենք ամեն տարի, օրինակ, ինչ-որ մի բան վերցնում էինք ու մենք էինք պատրաստում: Մեկ օղակներ էինք վերցնում ինչ-որ էսպես ֆետեռի թղթերից պատրաստած, մեկ ճյուղեր էինք վերցնում, ճյուղերի վրա ծաղիկներ էինք կպցնում, դրանով ողջունում էինք և անպայման հաղորդում էին՝ այս պահին անցնում է այս դպրոցը, այն դպրոցը, և քանի որ գաղափարախոսությունը կա. «Мой адрес не дом и не улица, мой адрес Советский Союз»:

Այն ժամանակ մեր հարևանությամբ ադրբեջանական դպրոցն էր: Ախանդովի անվան ադրբեջանական դպրոցն էր: Նրանք նույնպես շատ լավ շքերթի էին դուրս գալիս մեզ հետ հավասար, մեզ հետ միասին անցնում էին հրապարակով և պարտադիր էլի այդ պահին, որ

անցնում էինք հրապարակով, հանկարծ որևէ մեկը ինչ-որ մի սխալ շարժում աներ կամ եթե շքերթի մեջ այդ շարքերի մեջ կայիր, ուրեմն պարտադիր պետք է նոյեմբերի 7-ին ներկա լինեիր: Նոյեմբերի 7-ն էլ մեր ժամանակ ցուրտ, ձյուն, անձրև էր, հիմա անգամ եղանակներն են փոխվել՝ արև, տաք: Այդ ցրտին դու պարտադիր էլի սպիտակ կիսագուլպաներով, կարճ շրջագգեստով, տղաները՝ կարճ կիսաանդրավարտիկ: Եւ այդպիսի ցրտի պայմաններում գնում էինք շքերթի: Հանկարծ դու այդ օրը բացակա էիր շքերթից, էլ ծնող էր կանչում տնօրենը: Ասում էին, որ հիվանդ ա եղել երեխան կամ չգիտեմ ինչ-որ մի պատճառ բերում էին, ու դա, մի խոսքով, մեր վրա շատ թանկ էր նստում, որ հանկարծ որևէ մեկը բացակայում էր շքերթից:

4. Ինչ հիմնական երգեր, բանաստեղծություններ և նյութեր էին օգտագործվում:

Երգերից ամենատարածվածը «Լենին, դու կյանք ես հրակեզ»: Մի երգ էլ կար՝ կապված Լենինի ծննդյան և մահվան հետ.

«Ծաղկազարդ ապրիլը մեղմ էր, իսկ հունվարը չարագութ: Նա եկավ ծաղկած գարնան հետ և գնաց, երբ գիշեր էր ցուրտ»:

Շատ երգեր կան Լենինի մասին, բանաստեղծություններ: Փոքր տարիքում անցել ենք ևս մի հետաքրքիր երգը, որը հիշում եմ.

«Դու ասել ես մեզ, որ լավ սովորենք, մեզնից մեծերին լսենք ու հարգենք: Քո պատգամները կատարում ենք և միշտ քեզ հիշում, անմահ Իլյիչ»:

«Լենին պապին էլ
Մանուկ է եղել,
Մեզ նման պստիկ,
Ժիր ու սիրունիկ:
Բռնել է թիթեռ,
Սիրել ծաղիկներ,
Սահնակով սղոլալ,
Երգել ու խաղալ:
Բայց խաղ ու պարից,
Սահնակ թիթեռից,
Երգից առավել
Ուսումն է սիրել»:

ՄԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԿԻ

Արև՝ ունես քո աչքերում,
Քո աչքերում, քո ձեռքերում,
Քո այդ փամփիլիկ թաթիկներում,

Քո խատուտիկ աչիկներում: —
Քո խատուտիկ աչիկներով
Պիտի նայես մի օր հեռուն,
Դրո՛շ պիտի պահես մի օր
Քո ամրացած ձեռիկներում, —
Ու չմարող իմ երգերով
Պիտի գնաս դեպի գրոհ...

Եզրակացություն

Լենինին նվիրված միջոցառումները խորհրդային դպրոցներում ուսումնական գործընթացի կարևոր մասն էին: Դրանք ներառում էին տարբեր միջոցառումներ՝ դասախոսություններ, դասեր, մրցույթներ, թեմատիկ ցուցահանդեսներ և տոնակատարություններ Վլադիմիր Լենինի ծննդյան և այլ նշանակալից տարեթվերի պատվին: Աշակերտները հաճախ ուսումնասիրում էին Լենինի կենսագրությունը, նրա գաղափարներն ու դերը հեղափոխության և սոցիալիզմի կառուցման գործում: Միջոցառումները ներառում էին նաև Լենինի մասին ֆիլմերի և վավերագրական ֆիլմերի ցուցադրություն, նրա գործունեության հետ կապված էքսկուրսիաներ դեպի հուշարձաններ և թանգարաններ:

Այս իրադարձությունները օգնեցին աշակերտների շրջանում ձևավորվել հայրենասիրական վերաբերմունք երկրի պատմության ու կոմունիզմի իդեալների նկատմամբ: Բացի այդ, խորհրդային դպրոցներում պարբերաբար անցկացվում էին պատմության դասեր՝ նվիրված Լենինին և գաղափարներին, ինչպես նաև տոնական հանրահավաքներ ու երթեր, որոնք կազմակերպվում էին ի պատիվ նրա ծննդյան կամ այլ նշանակալից իրադարձությունների: Դպրոցի ուսուցիչները ուսումնական գործընթացում ակտիվորեն օգտագործում էին Լենինի մասին նյութերը, այդ թվում՝ նրա ելույթները, նամակները և հոդվածները: Միջոցառումների կարևոր մասը աշակերտների հետ գաղափարական աշխատանքն էր՝ ուղղված կոմունիստական համոզմունքի և հայրենասիրության զարգացմանը: Այսպիսով, Լենինին նվիրված միջոցառումները կարևոր դեր խաղացին խորհրդային երիտասարդության գաղափարական կրթության և պատմական գործիչ Վ.Լենինի դրական կերպարի ձևավորման գործում:

Ավելի կոնկրետ, Լենինին նվիրված միջոցառումները պարբերաբար անցկացվում էին և ներառում էին աշխատանքի տարբեր ձևեր: Պատմության և գրականության դասերին աշակերտները ուսումնասիրում էին Լենինի աշխատանքը, նրա դերը հեղափոխական շարժման մեջ և կոմունիզմի գաղափարախոսությունը: Դպրոցի կամ քաղաքային իշխանությունների կազմակերպած տոնական միջոցառումների շրջանակներում անցկացվել են համերգներ, թատերական ներկայացումներ, զեկուցումներ, մրցույթներ՝ նվիրված Լենինի կյանքին ու նրա գործունեությանը:

Դպրոցները նաև հաճախ ստեղծում էին Լենինին նվիրված թանգարաններ և ցուցահանդեսներ, որտեղ աշակերտները կարող էին ավելին իմանալ նրա կյանքի և գործունեության մասին: Այս միջոցառումները նպատակ ունեին աշակերտների մեջ սերմանել հարգանք պատմական դեմքերի և նրանց կողմից ներկայացված գաղափարների նկատմամբ:

Բացի այդ, Լենինին նվիրված դպրոցական միջոցառումները նպաստեցին աշակերտների շրջանում հավաքական ոգու և միասնության ձևավորմանը: Նման միջոցառումներին մասնակցելը ամրապնդեց ընդհանուր իդեալին պատկանելու զգացումը և սատարեց հասարակության մեջ համերաշխության ոգուն: Բացի այդ, Լենինի մեծարման միջոցառումները գաղափարական հիմք հանդիսացան կոմունիզմի արժեքներին կողմնորոշված և արդար հասարակությունն կառուցելու ձգտող սերունդ դաստիարակելու համար: Այսպիսով, Լենինին նվիրված դպրոցական միջոցառումները խորհրդային կրթական համակարգում ունեին ինչպես կրթական, այնպես էլ գաղափարական նշանակություն:

Կոլեկտիվ տնտեսությունների անվանումները և կարգախոսները որպես խորհրդային պրոպագանդայի միջոց

Խմբային աշխատանք, էսսե

<p><i>Մարզ Համայնք Դպրոց</i></p> <p><i>Ուսուցիչ Աշակերտներ</i></p>	<p>Կոտայք Գեղաշեն Ռազմիկ Ստեփանյանի անվան միջնակարգ դպրոց</p> <p>Շահանե Հարությունյան Նիկողոսյան Իռեն, Թարոյան Գոհար, Գրիգորյան Անի, Աղիբեկյան Միլենա, Մանուկյան Էլեն, Կարապետյան Սյուզաննա</p>
--	---

Կոտայքի շրջանի Հրազդան գյուղի Ս.Մ.Գիրովի անվ. Կոլտնտեսությունը

ՆԵՐԱՇՈՒԹՅՈՒՆ: Ողջո՛ւյն, սիրելի՛ ընթերցող: Խորհրդային շրջանի պատմությունը ուսումնասիրելու ընթացքում մեր ձեռքում հայտնվեց «Ազիտատորի բլոկնոտ N5» ձեռնարկը, որի առաջին էջին գրված էր՝ «Պրովետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք» կարգախոսը: Հետաքրքրությունը մեծացավ ուսումնասիրելու այս կարգախոսի իմաստը: Մենք պարզեցինք, որ այն կոմունիստական շարժման հետ կապված ամենահայտնի կարգախոսներից է: Ելնելով 1848 թվականին Կարլ Մարքսի և Ֆրիդրիխ Էնգելսի կողմից գրված «Կոմունիստական մանիֆեստի» վերջին նախադասությունից՝ այս հանրահավաքային կարգախոսը ներառում է մարքսիստական գաղափարախոսության հիմնական սկզբունքը¹: 19-րդ դարի կեսերին Եվրոպան զգալի վերափոխումների էր ենթարկվում արդյունաբերական հեղափոխության պատճառով: Սա մի ժամանակաշրջան էր, երբ պրովետարիատը կամ բանվոր դասակարգը աշխատում էր գործարաններում հաճախ դաժան պայմաններում, մինչդեռ բուրժուազիան կամ կապիտալիստական դասը քաղում էր այդ աշխատանքի օգուտները: Մարքսը և Էնգելսը ականատես եղան այս զարգացող արդյունաբերական կապիտալիստական համակարգին բնորոշ ահռելի անհավասարություններին և շահագործմանը և փորձեցին լուծել այդ անարդարությունները իրենց հեղափոխական գաղափարախոսության միջոցով:

«Բոլոր երկրների պրովետարներ, միացե՛ք» կարգախոսը խորը և մեծ ազդեցություն է ունեցել համաշխարհային բանվորական շարժման և կոմունիստական գաղափարախոսության վրա: Այն ընդունվել և հարմարեցվել է աշխարհի տարբեր սոցիալիստական և կոմունիստական շարժումների կողմից՝ ծառայելով որպես համերաշխության և կոլեկտիվ գործողությունների անհրաժեշտության հզոր հիշեցում ճնշումների և շահագործման դեմ պայքարում: Խորհրդային Միությունում այս կարգախոսը ակնառու կերպով դրսևորվում և հաճախակի էր հնչում բնակչությանը ոգևորելու և համախմբելու համար: Մեծ հետաքրքրություն առաջացավ ուսումնասիրելու կոլտնտեսությունների անվանումների և կարգախոսների քարոզչական դրսևորումները՝ օրինակ ունենալով մեր համայնքի՝ Կոտայքի մարզի Գեղաշեն գյուղի կոլխոզը, որը կոչվել է Մերգեյ Կիրովի անունով, ով ռուս [բուլշևիկ](#) հեղափոխական, կոմունիստական կուսակցության և խորհրդային պետական գործիչ էր: Մեզ հետաքրքիր էր՝ ինչո՞ւ էր կոլխոզը կոչվում հայտնի հեղափոխականի անունով, և կարգախոսները ի՞նչ ազդեցություն էին ունենում կոլտնտեսության աշխատավորի վրա: Եվ ի վերջո՝ ինչպե՞ս են լոզունգները որպես քարոզչական գործիք օգտագործվում իշխանությունների կողմից :

Խորհրդային Միությունը 1917 թվականի ռուսական հեղափոխությունից հետո ձևավորված պետություն էր, որը, առաջնորդվելով մարքսիստ-լենինյան գաղափարախոսությամբ՝ ձեռնամուխ եղավ դրա խիստ կիրառմանը: Կարևոր ոլորտներից մեկը, որտեղ այս գաղափարախոսությունը ջերմեռանդորեն իրագործվում էր, գյուղատնտեսությունն էր, մասնավորապես՝ կոլխոզների ստեղծման միջոցով: Ստալինյան ղեկավարությունը ձեռնամուխ եղավ գյուղատնտեսության կոլեկտիվացմանը: 1927-1928թթ. դժվարություններ

¹ Մարքս, Կարլ և Ֆրիդրիխ Էնգելս. Կոմունիստական մանիֆեստ. 1848 թ..

Էին առաջացել հացամթերումների բնագավառում: Հացի պակասը լրացնելու համար ստալինյան ղեկավարության նախաձեռնությամբ սկսվեց կուլակ գյուղացիների հացի պաշարների բռնագրավումը: Որպես խնդրի լուծման միջոց՝ առաջարկվեց մեծ թափ հաղորդել գյուղացիական կոլեկտիվ տնտեսությունների ստեղծմանը: Գյուղացուն զրկում էին տասնամյակներ շարունակ երազած սեփական հողաբաժնից և հարկադրում, որ հրաժարվի դարավոր կենցաղավարությունից՝ հանուն կոլեկտիվ աշխատանքի և գյուղի «սոցիալիստական» վերակառուցման: Փաստորեն գյուղացին օտարվում էր հողից²: Այս քաղաքականությունը նպատակ ուներ համախմբել առանձին հողատարածքները և աշխատուժը կոլտնտեսություններում՝ բարձրացնելու գյուղատնտեսության արտադրողականությունը և խթանելու սոցիալիստական տնտեսությունը: Մյնուամենայնիվ, իրենց տնտեսական գործառույթից դուրս, կոլտնտեսությունները ծառայում էին հզոր քարոզչական նպատակի, որը վառ արտացոլված էր նրանց անուններում և կարգախոսներում: Հաստատվեցին ժամկետներ, որոնց ընթացքում պետք է իրականացվեր կոլեկտիվացումը: Հարկադիր կոլեկտիվացումը հանգեցրեց համատարած դիմադրության, սովի և մենատնտես գյուղացիության ծանր հարկման: Չնայած դրան՝ խորհրդային պետությունը կոլեկտիվացումը պատկերում էր որպես հերոսական և անհրաժեշտ քայլ սոցիալիզմ կառուցելու և պետության թշնամի համարվող «կուլակներին» (ավելի հարուստ գյուղացիներին) վերացնելու ուղղությամբ:

Կոլտնտեսությունների անվանումները խնամքով ընտրվում էին խորհրդային արժեքների ու հերոսների արտացոլման ու տարածման համար: Շատ կոլխոզներ կոչվում էին կոմունիստական գաղափարախոսության նշանավոր գործիչների անուններով, ինչպիսիք են Կարլ Մարքսը, Վլադիմիր Լենինը և Իոսիֆ Ստալինը, Սերգեյ Կիրովը՝ ամրապնդելով կապը տեղական գյուղատնտեսական ջանքերի և կոմունիստական ավելի լայն շարժման միջև: «Լենինի անվան կոլտնտեսություն» կամ «Ստալինի անվան կոլտնտեսություն» անունները ծառայում էին որպես խորհրդային պետության ղեկավարության և գաղափարական հիմքերի ամենօրյա հիշեցում: Լենինը՝ որպես խորհրդային պետության հայր, ներկայացնում էր կոմունիզմի գաղափարական հիմքը, իսկ բոլշևիկների նշանավոր առաջնորդ Ս. Կիրովը խորհրդանշում էր հավատարմությունն ու զոհաբերությունը կուսակցության գաղափարախոսության համար: Ինչպես նշում է պատմաբան Շեյլա Ֆիցպատրիկը. «գործարանների, ֆերմաների և նույնիսկ քաղաքների անունները դարձան հեղափոխական հերոսների և գաղափարական կարգախոսների լիտանիա³՝ Խորհրդային Միության աշխարհագրությունը վերածելով քարոզչության տիրույթի»⁴: Մյուս կոլտնտեսությունները

² Հայոց պատմություն, 12-րդ դաս. Ջանգակ հր.

³ Մի շարք խնդրագրեր եկեղեցական ծառայություններում կամ երթերում օգտագործելու համար, որոնք սովորաբար արտասանվում են հոգևորականների կողմից և պատասխանվում են ժողովրդի կողմից կրկնվող բանաձևով:

⁴ Ֆիցպատրիկ, Շեյլա: Ամենօրյա ստալինիզմ. սովորական կյանքը արտասովոր ժամանակներում. Խորհրդային Ռուսաստանը 1930-ականներին. Օքսֆորդի համալսարանի հրատարակչություն, 1999 թ.

կրում էին անուններ, որոնք նշում էին հեղափոխական իրադարձությունները կամ սոցիալիստական նկրտումները, ինչպես օրինակ՝ «Պայքար», «Հաղթանակ» կամ «Նոր ուղի»։ Այս անունները կոչված էին գյուղացիների մեջ հպարտության և նպատակասլացության զգացում սերմանելու՝ նրանց ամենօրյա աշխատանքը համապատասխանեցնելով խորհրդային հեղափոխության և առաջընթացի մեծ պատմությանը։ Բացի անվանումներից, կոլտնտեսություններում ամենուր տարածված էին կարգախոսներ, որոնք քարոզչական հզոր գործիքներ էին։ Կոլխոզներում ցուցապաստառների և պաստառների վրա ակնառու կերպով ցուցադրվում էին «Աշխատանք ի փառս կոմունիստական կուսակցության», «Մենք կկատարենք պլանը», «Հնգամյա պլան չորս տարում» կարգախոսները։ Այս կարգախոսները նախատեսված էին աշխատողներին մոտիվացնելու համար՝ նրանց անձնական ջանքերը կապելով պետության և կոմունիստական կուսակցության հաջողության հետ։ Ինչպես նաև հրատապության և հավաքական պատասխանատվության զգացում սերմանելու համար։ «Կարգախոսների նպատակը պարզ, հզոր հաղորդագրություններ տրամադրելն էր, որոնք կարելի է հեշտությամբ հիշել և կրկնել», - բացատրեց խորհրդային ժամանակաշրջանի քարոզիչ Լև Կոպելևը⁵։

Այս կարգախոսները արդյո՞ք մոտիվացնող էին, արդյո՞ք ամրապնդեցին այն գաղափարը, որ անձնական զոհաբերությունն անհրաժեշտ է համընդհանուր բարօրության համար։ Այնուամենայնիվ, քարոզչության մեջ ներկայացված իդեալականացված տեսլականի և բնակչության առջև ծառայած դաժան իրողությունների միջև բացը հաճախ հանգեցնում էր հիասթափության և դիմադրության։ Գիտնական Ռոբերտ Մերվիսը նկատել է. «Քարոզչության անողորմ ճնշումը, թեև սկզբում հուզում էր, ի վերջո դարձավ ցինիզմի և ապատիայի աղբյուր բնակչության շրջանում»։

Եզրակացություն: Խորհրդային կոլտնտեսությունների անուններն ու կարգախոսները շատ ավելին էին, մոտիվացիոն արտահայտություններ. դրանք խորհրդային քարոզչամեթոդների անբաժանելի բաղադրիչներն էին։ Զգուշորեն ընտրելով անուններ, որոնք մեծարում էին կոմունիստ առաջնորդներին և հեղափոխական իրադարձություններին, և կարգախոսներ մշակելով, որոնք ընդգծում էին հավաքական ջանքերն ու գաղափարական նվիրվածությունը, խորհրդային պետությունն օգտագործեց այդ տարրերը՝ ուժեղացնելու իր վերահսկողությունը և տարածելու իր գաղափարախոսությունը։ Մեր կարծիքով՝ հրահանգների վրա հույս դնելու փոխարեն, պետությունը կարող է խրախուսել տեղական համայնքներին մասնակցել անվանակոչման գործընթացին և կարգախոսների ստեղծմանը։ Այս մասնակցային մոտեցումը կօգնի ստեղծել սեփականության և համապատասխանության զգացում՝ քարոզչությունը դարձնելով ավելի ազդեցիկ։

⁵ Կոպելև, Լև. Պահպանվել ընդմիջտ: Ardis Publishers, 1977:

Հայաստանի պատկերները մետաղադրամներին. խորհրդային պրոպագանդայի օրինակներ	
Խմբային աշխատանք, հոդված	
Մարզ Համայնք Դպրոց Ուսուցիչ Աշակերտներ	Արմավիր Լենուդի Ջիվանու անվան միջնակարգ դպրոց Մարյամ Ենոքյան Գասպարյան Նարեկ, Գաուդյան Նանե, Ծատուրյան Անդրանիկ, Կոստանյան Նարե, Ղազարյան Նարեկ, Մկրտչյան Նոնա, Ղազարյան Ռոզա, Պետրոսյան Մոնիկա

Ընտրելով մեր հետազոտական աշխատանքի թեման կատարեցինք առցանց սոց. հարցում, որի արդյունքները շատ հետաքրքիր էին մեզ համար:

1. Քանի՞ տարեկան էք հարցին 66,7% - 45-... տարիքի էին, 33,3% - 34-44 տարեկան:
2. Հանդիսանո՞ւմ եք արդյոք ՀՀ քաղաքացի, 100% պատասխանել է՝ այո:
3. Եղե՞լ եք արդյոք ԽՍՀՄ քաղաքացի հարցին, 66,7% պատասխանել է այո, 33,3%-ի պատասխանը ոչ է:
4. Կատարե՞լ եք արդյոք վճարումներ ԽՍՀՄ ռուբլով հարցը կիսեց մեր մասնակիցներին 50/50:
5. Ընտրովի հարցին թե ի՞նչ էր պատկերված ԽՍՀՄ մետաղադրամների վրա, **100%** - ի պատասխանն էր՝ **ԽՍՀՄ զինանշանը**: Այն դեպքում, երբ կային այլ տարբերակներ /այստեղ մենք ակնհայտ տեսանք քարոզչության արդյունքը/:
6. Հարցվածներից միայն մեկ մարդ գիտեր հայկական պատկերներով ԽՍՀՄ մետաղադրամների մասին:
7. 100%-ը չի օգտագործել կամ ունեցել դրանք:
8. Հարցին, թե ի՞նչ են կարծում՝ ԽՍՀՄ-ը մետաղադրամների միջոցով իրականացրե՞լ է քարոզչություն, թե՞ ոչ, 66,7% պատասխանել են դրական, իսկ 33,3% դժվարացել է պատասխանել:

Վերլուծելով արդյուքը սկսեցինք մեր աշխատանքները:

1. Հավաքագրեցինք համացանցում, արխիվներում և գրադարանում առկա տեղեկատվությունները:
2. Իրականացրեցինք հարցազրույցներ, որոնցից մեկի մասին կցանկանայինք խոսել ավելի երկար:

Հարցազրույցը Գևորգ Մուղայանի հետ էր, ով երկար տարիներ ՀՀ ԿԲ գլխավոր դրամագետ է աշխատել և ունի հրատարակած աշխատություն և արխիվային բավականին լավ փաստաթղթեր, որոնցով և սիրով կհավեց մեզ հետ և մեծահոգաբար թույլ տվեց դրանք օգտագործել մեր նախագծային աշխատանքի ժամանակ: Պարոն Մուղայանի հետ հարցազրույցը հենց դարձավ մեր վերջնարդյունք պրոդուկտի ևս մեկ /2/ ստացման շարժառիթ:

Այնուհետև անցանք հենց բուն հետազոտական աշխատանքի վերջնարդյունքները ստանալուն:

Կատարելով հետևյալ հետազոտական աշխատանքը՝ բացահայտեցինք Խորհրդային միության պետականորեն համակարգված և հստակ գործող պրոպագանդան: Այն առկա է ԽՍՀՄ կազմավորման առաջին իսկ օրերից և ավարտվում է պետության մասնատման և, ի վերջո, պատմության ասպարեզ անցնելով:

Գաղտնիք չէ, որ դրամը և դրա տարատեսակները մարդու կողմից ամենից շատ կիրառվող միջոցներից են, և հենց դրամ վաստակելու նպատակով է նա մեծ ջանքեր գործադրում: Դեռ հնում գոյություն ունեցող պետությունները թանկարժեք և կիսաթանկարժեք մետաղներից մետաղադրամ էին հատում, որի դիմերեսին հիմնականում պատկերված էր պետության թագավորը, թագուհին, աստվածությունը, իսկ դարձերեսին հաճախ կային արձանագրություններ, որոնք շատ կարևոր էին պետության այդ պահին քարոզչության համար:

Օրինակ՝ Տիգրան Մեծը, հատելով դրամ, նրա վրա պատկերել էր իր դեմքը: Իրենց վրա ունեցած արձանագրություններով, **Տիգրան Մեծի** դրամները բաժանվում են երկու հիմնական խմբի՝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΙΓΡΑΝΟΥ - «Արքայի Տիգրանի» և ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΙΓΡΑΝΟΥ - հունատառ խորագրերով՝ «Արքայից-արքայի Տիգրանի»՝ դրանով իսկ փաստելով Հայաստանի աշխարհակալ պետություն լինելը:

Հռոմեացի կայսրերը ամեն առիթով հատում էին դրամներ, որոնց վրա բացի իրենց պատկերից կար նաև այս կամ այն երկրի նվաճման մասին արձանագրություններ: Հայտնի է, օրինակ, Տիբերիոս կայսեր մետաղադրամը, որի վրա կա «Հայաստանը նվաճված» արձանագրությունը:

Հաշվի առնելով այս փաստը՝ Խորհրդային միության դրամական միջոցների համար պատասխանատու Պետական բանկը /ԽՍՀՄ կենտրոնական բանկ[i][1]/ իր առաջին իսկ թողարկած դրամական միավորների վրա սկսեց պատկերել ԽՍՀՄ խորհրդանիշ հանդիսացող զինանշանը[ii] [2]:

Կատարելով համեմատական վերլուծություն՝ հասկացանք, որ մինչև 1988 թվականը, երբ ԽՍՀՄ 14 հանրապետություններից շատերը սկսել էին անկախության գործընթացը, սովետական ոչ մի հոբբեյանական դրամ ազգային հանրապետությունների որևէ պատկերով չի հատվել: Սակայն 1988 թվականից սկսած սովետական պրոպագանդան, զգալով ԽՍՀՄ փլուզման առկա վտանգը, սկսեց ազգային հանրապետությունների սիրաշահման միջոցով կայսրությունը պահպանելու գործընթաց: Հենց այդ նպատակով 1988 թվականից ԽՍՀՄ երկու դրամահատարաններում՝ Մոսկվայի և Լենինգրադի, հատվում են բազմաթիվ հոբբեյանական մետաղադրամներ 1-ից 5 ռուբլի արժողությամբ, որոնց վրա պատկերված էին Խորհրդային հանրապետությունների մայրաքաղաքները, եկեղեցիներ, պատմամշակութային հուշարձաններ, նշանավոր անձիք և նույնիսկ աղետի տարելիցին նվիրված պատկերներ: Հայաստանի ԽՍՀ պատկերներով հատվում են երեք մետաղադրամ 3 և 5 ռուբլի արժողությամբ: Մետաղադրամների վրա պատկերված էին Սպիտակի երկրաշարժը, Մատենադարանը, Սասունցի Դավթի արձանը: Մեր կարծիքով ԽՍՀՄ քարոզամեքենան դրանով փորձում էր հայ ժողովրդին ցույց տալ որ նա.

1. Կարեկից է - Սպիտակի երկրաշարժ /վիշտը/
2. Գնահատում է - Մատենադարան /մշակույթը/
3. Հարգում է - Սարունցի Դավիթ /ազգային արժեքները/:

Սակայն առաջնահերթ նպատակն էր ցույց տալ ազգային հանրապետություններին, որ պերեստրոյկա, գլասնոստ կարգախոսները վերաբերվում են նաև ապակենտրոնացմանը: ԽՍՀՄ քարոզամեքենան իրականացրեց նաև որոշ կեղծիքներ,

որպեսզի ապահովի հանրապետությունների միջև հավասարությունը. 1991 թվականին թողարկվում է 1 ռուբլի արժողությամբ մետաղադրամ, որի վրա պատկերված է պարսիկ նշանավոր բանաստեղծ Նիզամին և այն ներկայացվում է որպես ադրբեջանցի՝ հիմք ընդունելով այն փաստը, որ նա ծնվել և բնակվել է Գանձակ-Գյանջա քաղաքում: Հատկանշական է Սպիտակի երկրաշարժի տարելիցին նվիրված 3 ռուբլի արժողությամբ մետաղադրամի թողարկումը, ինչը բացառիկ էր, քանի որ ԽՍՀՄ-ը ամեն կերպ փորձում էր իր տարածքում չբարձրաձայնել աղետների մասին: Չեռնոբիլի ատոմակայանի պայթյունի կամ Տաշքենդի երկրաշարժին

նվիրված ոչ մի մետաղադրամ չի թողարկվել, ինչը ևս մեկ անգամ վկայում է այն, որ ԽՍՀՄ-ը փոխել էր իր քաղաքականությունը, և ԽՍՀՄ քարոզչամեքենան ընտրել էր քաղցրաբլիթի քաղաքականությունը:

[Գ.Մուղսայան](#) Դիմերես՝ վերևում ԽՍՀՄ զինանշանն է՝ 15 պտույտ ժապավենով, ներքևում գրված են «ՍՍՀՄ» տառերը, մետաղադրամի անվանական արժեքից ներքև՝ «3» թիվը, իսկ ներքևում՝ «ՌՌԻԲԼԻ» բառը: Եզրին մոտ մետաղադրամի թողարկման տարեթիվն է՝ «1989»:

Հակադարձ. կենտրոնում սարերի ֆոնի վրա պատկերված է ջահի պատկեր՝ ձեռքերի տեսքով, որոնք բռնում են կրակի գավաթը: Ջահի երկու կողմում՝ լեռների տակ, խորհրդանշական կերպով պատկերված են ավերակներ՝ երկրաշարժի հետևանք: Ջահի տակ նշված է «12/7/1988» ամսաթիվը: Վերևում «ARMENIA» մակագրությունն է՝ բոցով բաժանված երկու մասի՝ «APM» և «ЕННЯ»: Շրջանագծի երկայնքով կետերով առանձնացված են «ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԳՈՏԻ», «ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ», «ԱՐԱՐՈՒՄ» մակագրությունները:

Եզր. երկու սեղմված մակագրություն «ԵՐԵՔ ՌՌԻԲԼԻ», նրանց միջև սեղմված երկու հինգթև աստղ:

Նկարիչ՝ Ադամյան. Քանդակագործ՝ Ն.Ա. Նոսով:

Անվանական արժեքը՝ 3 ռուբլի
Նյութը՝ պղինձ-նիկել համաձուլվածք
Որակը՝ պայուսակից դուրս
Տրամագիծը՝ 33 մմ
Թողարկման տարեթիվ՝ 1988թ
Երկրաշարժի պատկերով

Մալիտակի երկրաշարժ, տեղի է ունեցել Հայաստանի հյուսիսարևմտյան մասում (այն ժամանակ Խորհրդային Միության կազմում) 1988 թվականի դեկտեմբերի 7-ին՝ տեղական ժամանակով ժամը 11:41-ին: Երկրաշարժի ուժգնությունը կազմել է 6,8-7,2 մագնիտուդ, իսկ ըստ Մեդվեդև-Սպենհոյեր-Կարնիկ սանդղակի՝ մակրոսեյսմիկ ինտենսիվությունը X (արտասովոր կործանարար): Շրջանը խոցելի է հազվադեպ պատահող, բայց ուժեղ և ավերիչ երկրաշարժերով, այն գտնվում է Ալպերից մինչև Հիմալայներ ձգվող ակտիվ սեյսմիկ գոտու վրա: Ստորգետնյա հզոր ցնցումների հետևանքով կես բոլորում ավերվել է հանրապետության գրեթե ողջ հյուսիսային հատվածը, որտեղ ապրում էր շուրջ 1 մլն մարդ: Երկրաշարժի էպիկենտրոնում՝ Մալիտակում, ցնցումների ուժգնությունը հասել է մինչև 9-10 բալ (ըստ ՄՄԿ-64՝ 12 բալանոց սանդղակի): Ստորգետնյա ցնցումներն զգացվել են Երևանում և Թբիլիսիում:

Երկրաշարժի հետևանքով շարքից դուրս է եկել Հայկական ԽՍՀ արդյունաբերական ներուժի շուրջ 40%-ը: Երկրաշարժի արդյունքում լիովին ավերվել են Մալիտակ քաղաքն ու 58 գյուղ, մասամբ ավերվել են Լենինական (ներկայում՝ Գյումրի), Ստեփանավան, Կիրովական (ներկայում՝ Վանաձոր) քաղաքներն ու ավելի քան 300 բնակավայր:

Չնայած Սառը պատերազմի լարվածությանը՝ երկրաշարժից մի քանի օր հետո Խորհրդային Միության առաջնորդ Միխայիլ Գորբաչովը պաշտոնապես ԱՄՆ-ից հումանիտար օգնություն է խնդրել (Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո առաջին անգամ): 113 երկիր զգալի քանակությամբ հումանիտար օգնություն է ուղարկել Խորհրդային Միություն՝ փրկարարական սարքավորումների, որոնողական խմբերի և բժշկական պարագաների տեսքով, բայց գաղտնի նվիրատվությունը և հասարակական կազմակերպությունների նվիրատվությունները

նույնպես միջազգային օգնության մաս են կազմել: Օգնություն բերելու ճանապարհին մեկ ԽՍՀՄ ինքնաթիռ, որում կային անձնակազմի 9 անդամ և 69 զինճառայող, և Հարավսլավիայից եկող մի փոխադրամիջոց կործանվել են տարբեր պատահարներում:

Աշոտ Խաչատուրի Ադամյանը, համագործակցելով Լենինգրադի դրամահատարանի քանդակագործ Նոսովի հետ, հանդիսանում է Երկրաշարժի տարելիցին նվիրված 3 ռուբլի արժողությամբ հորեյանական մետաղադրամի հեղինակ- նկարիչը:

[Գ.Մուղսայան](#) Դիմերես՝ վերևում ԽՍՀՄ զինանշանն է՝ 15 պտույտ ժապավենով, ներքևում գրված են «СССР» տառերը, մետաղադրամի անվանական արժեքից ներքև՝ «5» թիվը, իսկ ներքևում՝ «ՌՌԻԲԼԻ» բառը: Եզրին մոտ մետաղադրամի թողարկման տարեթիվն է՝ 1990 թ.:

Դարձերես՝ կենտրոնում պատկերված է Երևանի հին ձեռագրերի ինստիտուտը: Ներքևում մագաղաթի տեսքով հնագույն ձեռագիր է և «ԵՐԵՎԱՆ» մակագրությունը: Գրության տակ նշված է «1959» թվականը: Ամսաթվի տակ պատկերված է սուրով և վահանով թռչնի պատկեր: Հուշադրամի արտաքին եզրի երկայնքով վերին մասում կիսաշրջանաձև «ՄԱՏԵՆԱՊԱՐԱՆ» մակագրություն է:

Եզր. երկու սեղմված մակագրություն «ՀԻՆԳ ՌՈՒԲԼԻ», նրանց միջև սեղմված երկու հնգաթև աստղ:

Նկարիչ՝ Ա.Ա. Կոլոդկին. Քանդակագործ՝ Ն.Ա. Նոսովը:

Անվանական արժեքը՝ 5 ռուբլի

Նյութը՝ պղինձ-նիկել համաձուլվածք

Որակը՝ պայուսակից դուրս

Տրամագիծը՝ 35 մմ

Արտադրման տարեթիվը՝ 1990թ.

Մատենադարան, հին ձեռագրերի և փաստաթղթերի պահպանման և ուսումնասիրման կենտրոն, ձեռագրերի պահպանման աշխարհի ամենահարուստ կենտրոններից մեկը: Ունի ձեռագրերի և միջնադարյան գրքերի աշխարհի ամենախոշոր հավաքածուներից մեկը: Այստեղ պահպանվում են շուրջ 23000 ձեռագիր, հմայիլներ, պատառիկներ և 30000 արխիվային փաստաթուղթ: Ամեն տարի Մատենադարանն ունենում է շուրջ 500000 այցելու:

Հայերեն ձեռագիր մատյանների ամենախոշոր պահոցն է: Այն ստեղծվել է 1921 թվականին՝ 5-րդ դարում ստեղծված Էջմիածնի մատենադարանի հիմքի վրա, և եղել է առաջին գիտահետազոտական հաստատությունը Հայաստանում: Նախկինում այն կոչվել է Կուլտուր-պատմական ինստիտուտ:

Մատենադարանը գրանցված է 1997 թվականին ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի համաշխարհային հիշողության ցանկում: Այն այժմ համարվում է «ազգային հիշողության պահպանման և զարգացման ամենակարևոր վայրերից մեկը»

Մատենադարանը որպես առաջին գիտահետազոտական հաստատություն Հայաստանում, ստեղծվել է 1921-ին՝ Էջմիածնի ձեռագրատան հիմքի վրա: Նախապես կոչվել է Կուլտուր-պատմական ինստիտուտ: 1939-ին Մատենադարանն Էջմիածնից տեղափոխվել է Երևան և տեղավորվել Հանրային գրադարանի շենքում: Մատենադարանի ներկայիս շենքը կառուցվել է 1945-57-ին: Մատենադարանն այդ շենք է փոխադրվել 1959-ին, 1962-ին կոչվել է Մեսրոպ Մաշտոցի անվան:

[Գ. Մուղայան Դիմերես](#)՝ վերևում ԽՍՀՄ զինանշանն է՝ 15 պտույտ ժապավենով, ներքևում գրված են «ՍՍՀՄ» տառերը, մետաղադրամի անվանական արժեքից ներքև՝ «5» թիվը, իսկ ներքևում՝ «ՌՌԻԲԼԻ» բառը: Եզրին մոտ մետաղադրամի թողարկման տարեթիվն է՝ «1991»:

Դարձերես՝ կենտրոնում պատկերված է Սասունցի Դավթի հուշարձանը: Դրա տակ «ԵՐԵՎԱՆ» մակագրությունն է: Պատվանդանից ձախ գրված է «1959» տարեթիվը, իսկ ներքևում՝ դեկորատիվ վիներտա: Վերևում, մետաղադրամի արտաքին եզրի երկայնքով, կիսաշրջանաձև մակագրված է «ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԻԹԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ» մակագրությունը:

Եզր. երկու սեղմված մակագրություն «ՀԻՆԳ ՌՌԻԲԼԻ», նրանց միջև սեղմված երկու հնգաթև աստղ:

Նկարիչ՝ Ա.Վ. Բակլանովը: Քանդակագործ՝ Ն.Ա. Նոսովը:

Անվանական արժեքը՝ 5 ռուբլի

Նյութը՝ պղինձ-նիկել համաձուլվածք

Որակը՝ պայուսակից դուրս

Տրամագիծը՝ 35 մմ

Արտադրման տարեթիվը՝ 1991թ.

«Սասունցի Դավիթ»

ԽՍՀՄ տարիներին և ՀՀ
անկախացումից հետո հայ ժողովուրդը
մշտապես ստեղծագործել է և
ստեղծագործություններից շատերը
կապված են մեր էպոսի Սասունցի
Դավթի հետ:

«Սասունցի Դավիթ» արձան, ձիարձան Երևանի Սասունցի Դավթի հրապարակում: Հեղինակ՝ Երվանդ Քոչար, տեղադրվել է 1959 թվականին: Ընդգրկված է Երևանի Էրեբունի վարչական շրջանի պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցանկում:

- Ճարտարապետ՝ Միքայել Մազմանյան
- Քանդակագործ՝ Հայաստանի ժողովրդական նկարիչ Երվանդ Քոչար:

Քանդակը կառուցված է կոփածո պղնձից ու բազալտից, չափսերը՝ 6,5x2,2x9,3 մետր:

Այս արձանի պատկերով հատվեց մետաղադրամ նաև ՀՀ անկախության տարիներին, մասնավորապես 1994 թվականին: Թողարկվում է նաև նամականիշ, ինչպես նաև Երևանի մետրոպոլիտենի ժետոնները ևս Սասունցի Դավթի արձանի պատկերով են:

Արդյունքում ստացանք Հողված որը ուղարկել ենք մի քանի հրատարակչություն:

ԽՍՀՄ արժույթ: **Ռուբրյու** արտադրյալը կոպեկն է՝ «1 ռուբլի = 100 կոպեկ» հարաբերակցությամբ: ԽՍՀՄ արժույթ թողարկելու բացառիկ իրավունքը պատկանում էր **ԽՍՀՄ Կենտրոնական բանկին**, որը նաև կազմակերպում և կարգավորում էր կանխիկ դրամաշրջանառությունը երկրի տարածքում: Շրջանառության մեջ գտնվող դրամանիշերը հանդիսանում էին ԽՍՀՄ պետական բանկի անվերապահ պարտավորությունը և ապահովված էին նրա բոլոր միջոցներով: Մետաղադրամները հատվում էին **Մոսկվայի** և **Լենինգրադի դրամահատարաններում**:

ԽՍՀՄ կենտրոնական պետական բանկը հրապարակեց ԽՍՀՄ դրամահատարանների կողմից 1990-2005թթ. թողարկման նախատեսված հոբելյանական և հուշադրամների ամբողջական

ցանկը: Այդ ցանկում ներառված էին մետաղադրամներ, որոնց վրա պատկերված էին խորհրդային հանրապետությունների պատկերներ: Ցանկում ներառված էին թվով հինգ մետաղադրամ նվիրված ՀԽՍՀ-ին:

Հատկանշական է, որ, ըստ երկար տարիներ ՀԿԲ գլխավոր դրամագետ աշխատող Գևորգ Մուդայանի, ԽՍՀՄ պետական բանկը աննախադեպ քանակով Հայաստանին նվիրված մետաղադրամներ է հատել: Համեմատության կարգով նշենք, որ Վրաստանին նվիրված ոչ մի դրամ չի հատվել, իսկ Ադրբեջանին նվիրված հատվել է միայն մեկ հորբեյանական մետաղադրամ, որը նվիրված է պարսիկ մեծն բանաստեղծ Նիզամիին: Այսպիսի աննախադեպ ուշադրությունը խորհրդային ամենափոքր հանրապետությանը բնականաբար ուներ իր քարոզչական նպատակները: Ինչպես նշեցինք, Վերակառուցումը բարձրացրեց աննախադեպ ազգային ինքնագիտակցության ալիք, և առաջատարը այս հարցում ՀԽՍՀ-ն էր: Գաղտնիք չէ, որ 1988 թվականից հայ հասարակությունը բողոքի ձայն էր բարձրացրել և պահանջում էր ԼՂԱՀ-ն Արբեջանի ԽՍՀ-ից անջատվելը: Աստիճանաբար հայ հասարակությունը գիտակցեց ԽՍՀՄ գերագույն խորհրդից հարցի կարգավորման անհնարինությունը, և արդեն հաճախ էին սկսել հնչել ԽՍՀՄ-ից անջատվելու և անկախ պետություն ունենալու կարգախոսերը: Հենց այս պայմաններում ԽՍՀՄ քարոզչամեքենան ընտրեց հայ հասարակությանը սիրաշահելու ևս մեկ միջոց՝ Հայկական պատկերներով հորբեյանական մետաղադրամների հատումը: Այս քայլով ԽՍՀՄ նոմենկլատուրան ցանկանում էր ցույց տալ որ կիսում է հայերի վիշտը / Սպիտակի երկրաշարժ/, հարգում է հայերի բազմադարյա մշակույթը / Մատենադարան/, ընդունում է հայերի ազգային արժեքները /Սասունցի Դավիթ/:

- [Աղետի գոտի Հայաստան 1989թ.](#)

- [Մատենադարան Երևան 1990թ.](#)

- [Սասունցի Դավիթ հուշարձան 1991թ.](#)

«Երկրաշարժ»

3 ռուբլի անվանական արժեքով հիշատակային մետաղադրամը նվիրված է 1988 թվականի դեկտեմբերի 7-ի Սպիտակի ավերիչ երկրաշարժի կապակցությամբ Հայաստանին ցուցաբերված համաժողովրդական օգնությանը: Շրջանառության մեջ է դրվել 1989 թվականի դեկտեմբերի 7-ին:

Մետաղադրամի հիմնական տվյալները.

- Մետաղը՝ պղինձ-նիկելի համաձուլվածք (MH25)
- Չանգվածը՝ 14,359+0,2/-1,0) գ
- Տրամագիծը՝ 33,0 (+0,25) մմ
- Հաստությունը՝ 2,3 (±0,3) մմ

- Տպաքանակը՝ 3,0 մլն հատ.
- Դրամաշուրթը՝ գրվածքով:

Տպաքանակի հիմնական մասը՝ 2.7 մլն հատ, պատրաստվել է սովորական որակի և նախատեսվել շրջանառության համար, իսկ 0,3 մլն հատ պատրաստվել է պրոֆ որակի և թողարկվել դրամագիտական և հավաքորդական նպատակով:

Մետաղադրամի մակագրությունները կատարված են ռուսերեն:

Հիշատակային մետաղադրամի դիմերեսին ԽՍՀՄ զինանշանն է, որից ներքև նշված է երկրի հապավումը «СССР» (ԽՍՀՄ): Ավելի ներքև շրջանագծով երկու տողով մակագրված է անվանական արժեքը՝ «3» և «РУБЛЯ» («ՌՌԻԲԼԻ»): Ներքևում՝ եզրագծի մոտ, թողարկման տարեթիվն է՝ «1989»:

Հիշատակային մետաղադրամի դարձերեսին հինգ մայրցամաքների ցուցաբերած խորհրդանշանն է՝ հինգ ձեռք, որոնք պահում են հիշատակի հավերժական կրակի թասը՝ Արարատ լեռան ֆոնի վրա, որը պատկերված է արծվի թևերի տեսքով: Ներքևում ավերված շինությունների և զանգի պատկերներ են: Վերևում շրջագծով եզրաշուրթի մոտ մակագրված է «ЗОНА ЗЕМЛЕТРЯСЕНИЯ МИЛОСЕРДИЯ СОЗИДАНИЯ» (ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԳԹԱՍՐՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱՐՄԱՆ ԳՈՏԻ), որից ներքև՝ «АРМЕНИЯ» («ՀԱՅԱՍՏԱՆ»): Ներքևում՝ եզրաշուրթի մոտ, նշված է երկրաշարժի օրը՝ «7.12.1988»:

Մետաղադրամը շրջանագծով երկու կողմից ունի ուռուցիկ եզրաշուրթ: Հարթ դրամաշուրթին երկու տեղ անվանական արժեքի խորընկած մակագրությունն է՝ «ТРИ РУБЛЯ» («ԵՐԵՔ ՌՌԻԲԼԻ»), որոնք իրարից բաժանված են մեկական աստղով:

Ուրվագծերի ձևավորման հեղինակն է Աշոտ Ադամյանը: Մետաղադրամը դրվագրվել է Լենինգրադի դրամահատարանում:

«Մատենադարան»

5 ռուբլի անվանական արժեքով հիշատակային մետաղադրամը նվիրված է Մատենադարանին: Շրջանառության մեջ է դրվել 1990 թվականի հոկտեմբերի 31-ին:

Մետաղադրամի հիմնական տվյալները.

- Մետաղը՝ պղինձ-նիկելի համաձուլվածք (MH25)
- Չանգվածը՝ 19,8 (+0,2/-1,0) գ
- Տրամագիծը՝ 35,0 (+0,25) մմ
- Հաստությունը՝ 2,6 (±0,3) մմ
- Տպաքանակը՝ 3,0 մլն հատ
- Դրամաշուրթը՝ գրվածքով

Տպաքանակի հիմնական մասը՝ 2,6 մլն հատ, պատրաստվել է սովորական որակի և նախատեսվել շրջանառության համար, իսկ 0,4 մլն հատ պատրաստվել է լավացված ու պրոֆ որակի և թողարկվել դրամագիտական ու հավաքորդական նպատակով:

Մետաղադրամի մակագրությունները ռուսերեն են:

Հիշատակային մետաղադրամի դիմերեսին ԽՍՀՄ զինանշանն է, որից ներքև նշված է երկրի հապավումը՝ «СССР» (ԽՍՀՄ): Ավելի ներքև շրջանագծով երկու տողով մակագրված է անվանական արժեքը՝ «5» և «РУБЛЕЙ» («ՌՌԻԲԼԻ»): Ներքևում՝ եզրագծի մոտ, թողարկման տարեթիվն է՝ «1990»:

Հիշատակային մետաղադրամի դարձերեսին՝ Մատենադարանի շենքի ֆոնի վրա, հայերեն այբուբենի պատկերն է: Վերևում՝ շրջագծով եզրաշուրթի մոտ, մակագրված է «МАТЕМАДАРАН» (ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ): Դաշտի ձախ մասում մոմով մոմակալի, իսկ աջ մասում սուր և վահանով արծվի պատկերներ են (Մատենադարանի որմնանկարի տարրերից մեկը), որից վերև՝ «ЕРЕВАН» («ԵՐԵՎԱՆ») և «1959» (Մատենադարանի շենքի կառուցման ավարտի տարեթիվը):

Մետաղադրամը շրջագծով երկու կողմից ունի ուռուցիկ եզրաշուրթ: Հարթ դրամաշուրթին երկու տեղ անվանական արժեքի խորընկած մակագրությունն է՝ «ПЯТЬ РУБЛЕЙ» («ՀԻՆԳ ՌՌԻԲԼԻ»), որոնք իրարից բաժանված են մեկական աստղով:

Ուրվագծերի ձևավորման հեղինակն է Ա.Կոլոդկինը: Մետաղադրամը դրվագրվել է Լենինգրադի դրամահատարանում:

«Մասունցի Դավիթ»

5 ռուբլի անվանական արժեքով մետաղադրամը պատկերում է Մասունցի Դավթի արձանը Երևանում: Շրջանառության մեջ է դրվել 1991 թվականի նոյեմբերի 13-ին:

Մետաղադրամի հիմնական տվյալները.

- Մետաղը՝ պղինձ-նիկելի համաձուլվածք (MH25)
- Չանգվածը՝ 19,8 (+0,2/-1,0) գ
- Տրամագիծը՝ 35,0 (+0,25) մմ
- Հաստությունը՝ 2,6 (\pm 0,3) մմ
- Տպաքանակը՝ 2,5 մլն հատ
- Դրամաշուրթը՝ գրվածքով

Տպաքանակի հիմնական մասը՝ 2,15 մլն հատ, պատրաստվել է սովորական որակի և նախատեսվել շրջանառության համար, իսկ 0,35 մլն հատ պատրաստվել է լավացված ու պրոֆ որակի և թողարկվել դրամագիտական ու հավաքորդական նպատակով:

Մետաղադրամի մակագրությունները ռուսերեն են:

Հիշատակային մետաղադրամի դիմերեսին ԽՍՀՄ զինանշանն է, որից ներքև նշված է երկրի հապավումը՝ «СССР» (ԽՍՀՄ): Ավելի ներքև շրջանագծով երկու տողով մակագրված է անվանական արժեքը՝ «5» և «РУБЛЕЙ» («ՌՌԻԲԼԻ»): Ներքևում՝ եզրագծի մոտ, թողարկման տարեթիվն է՝ «1991»:

Հիշատակային մետաղադրամի դարձերեսին Սասունցի Դավթի արձանի պատկերն է, որից ներքև՝ ձախ կողմում՝ «1959» (արձանի տեղադրման տարեթիվը) և զարդանախշի պատկերներ: Եզրաշուրթի շրջագծով մակագրված է «ПАМЯТНИК ДАВИДУ САСУНСКОМУ» (ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՎԹԻ ԱՐՁԱՆ): Ներքևում՝ եզրաշրթի մոտ, մակագրված է «ЕРЕВАН» («ԵՐԵՎԱՆ»):

Մետաղադրամը շրջագծով երկու կողմից ունի ուռուցիկ եզրաշուրթ: Հարթ դրամաշուրթին երկու տեղ անվանական արժեքի խորընկած մակագրությունն է՝ «ПЯТЬ РУБЛЕЙ» («ՀԻՆԳ ՌՌԻԲԼԻ»), որոնք իրարից բաժանված են մեկական աստղով:

Ուրվագծի ձևավորման հեղինակն է Ալեքսանդր Բակլանովը: Մետաղադրամը դրվագրվել է Լենինգրադի դրամահատարանում:

ԽՍՀՄ չհատված դրամ

Պարոն Գ. Մուղալյանի տրամադրած արխիվային փաստաթղթերից մեկի ուսումնասիրության արդյունքում բացահայտեցինք, որ

ԽՍՀՄ կենտրոնական պետական բանկը 1995 թվականին և 2005 թվականին նախատեսել էր հատել ևս երկու հոբելյանական մետաղադրամներ հայկական պատկերներով, սակայն 1991 թվականին ԽՍՀՄ փլուզումից հետո այս մետաղադրամների հատումը չիրականացվեց: Ինչպես տեսնում ենք ԽՍՀՄ-ը ուներ երկարաժամկետ նպատակներ և ամենայնիվ էլ չէր նախատեսել իր փլուզումը:

Մենք փորձեցինք ենթադրաբար ստեղծել հոբեյանական այդ երկու մետաղադրամների էսքիզները և ստացանք հետևյալ պատկերը:

Նախ 1995 թվականին, երբ ԽՍՀՄ պետությունը չորս տարի արդեն գոյություն չունեի, կթողարկվի Սայաթ - Նովա 200 տարի հոբեյանական մետաղադրամը, որի վրա չի նշվի Հայաստան մակագրությունը՝ քանի որ Վրաստանի ԽՍՀ-ն ևս համարում է մեծն աշուղին իր երկրի պոետ:

Այնուհետև, 2004 թվականին՝ ԽՍՀՄ փլուզումից տասներեք տարի հետո, կթողարկվի Գառնիի տաճարով, Հայաստան մակագրությունով 5 ռուբլիանոց հոբեյանական մետաղադրամը:

Մենք ստեղծեցինք ենթադրաբար ԽՍՀՄ չփլուզվելու դեպքում հայկական մոտիվներով մետաղադրամների էսքիզները և նկարագրությունը:

«Սայաթ-Նովա»

1 ռուբլի անվանական արժեքով մետաղադրամը պատկերում է Սայաթ - Նովայի արձանը Երևանում: Շրջանառության մեջ է դրվել 1995 թվականի նոյեմբերի 7-ին:

Մետաղադրամի հիմնական տվյալները.

- Մետաղը՝ պղինձ- նիկելի համաձուլվածք (MH25)
- Չանգվածը՝ 19,8 (+0,2/-1,0) գ
- Տրամագիծը՝ 35,0 (+0,25) մմ
- Հաստությունը՝ 2,6 (\pm 0,3) մմ
- Տպաքանակը՝ 2,1 մլն հատ
- Դրամաշուրթը՝ գրվածքով

Տպաքանակի հիմնական մասը՝ 1,8 մլն հատ, պատրաստվել է սովորական որակի և նախատեսվել շրջանառության համար, իսկ 0,3 մլն հատ պատրաստվել է լավացված ու պրոֆ որակի և թողարկվել դրամագիտական ու հավաքորդական նպատակով:

Մետաղադրամի մակագրությունները ռուսերեն են:

Հիշատակային մետաղադրամի դիմերեսին ԽՍՀՄ զինանշանն է, որից ներքև նշված է երկրի հապավումը՝ «СССР» (ԽՍՀՄ): Ավելի ներքև՝ շրջանագծով երկու տողով, մակագրված է անվանական արժեքը՝ «1» և «РУБЛЬ» («ՌՈՒԲԼԻ»): Ներքևում՝ եզրագծի մոտ, թողարկման տարեթիվն է՝ «1995»:

Հիշատակային մետաղադրամի դարձերեսին Սայաթ- Նովայի արձանի պատկերն է, որից ձախ կողմում զարդանախշի պատկերներ են, իսկ զրաշուրթի շրջագծով մակագրված է «САРТ-НОБА 200 ЛЕТ» (ՍԱՅԱԹ—ՆՈՎԱ 200 ԱՄՅԱԿ):

Մետաղադրամը շրջագծով երկու կողմից ունի ուռուցիկ եզրաշուրթ: Հարթ դրամաշուրթին երկու տեղ անվանական արժեքի խորընկած մակագրությունն է՝ «ОДИН РУБЛЬ» («ՄԵԿ ՌՌԻԲԼԻ»), որոնք իրարից բաժանված են մեկական աստղով:

Ուրվագծի ձևավորման հեղինակն է Լենուդու մ/դ նախագծային թիմի անդամները:: Մետաղադրամը դրվագրվել է Լենինգրադի դրամահատարանում:

- [Սպաթ Նովաի](#) 200-ամյակ, 1995թ.

«Գառնիի տաճար»

5 ռուբլի անվանական արժեքով մետաղադրամը պատկերում է Գառնիի հեթանոսական տաճարը: Շրջանառության մեջ է դրվել 2004 թվականի մարտի 21-ին:

Մետաղադրամի հիմնական տվյալները.

- Մետաղը՝ պղինձ-նիկելի համաձուլվածք (MH25)
- Չանգվածը՝ 19,8 (+0,2/-1,0) գ
- Տրամագիծը՝ 35,0 (+0,25) մմ
- Հաստությունը՝ 2,6 (±0,3) մմ
- Տպաքանակը՝ 2,6 մլն հատ
- Դրամաշուրթը՝ գրվածքով

Տպաքանակի հիմնական մասը՝ 2 մլն հատ, պատրաստվել է սովորական որակի և նախատեսվել շրջանառության համար, իսկ 0,6 մլն հատ պատրաստվել է լավացված ու պրոֆ որակի և թողարկվել դրամագիտական ու հավաքորդական նպատակով:

Մետաղադրամի մակագրությունները ռուսերեն են:

Հիշատակային մետաղադրամի դիմերեսին ԽՍՀՄ զինանշանն է, որից ներքև նշված է երկրի հապավումը՝ «СССР» (ԽՍՀՄ): Ավելի ներքև՝ շրջանագծով երկու տողով, մակագրված է

անվանական արժեքը՝ «5» և «РУБЛЕЙ» («ՌՌՐԲԼԻ»): Ներքևում՝ եզրագծի մոտ, թողարկման տարեթիվն է՝ «2004»:

Հիշատակային մետաղադրամի դարձերեսին Գառնիի տաճարն է: Ներքևում՝ եզրաշրթի մոտ, մակագրված է՝ «ХРАМ ГАРНИ» (ԳԱՌՆԻԻ ՏԱՃԱՐ) և «АРМЕНИЯ» («ՀԱՅԱՍՏԱՆ»):

Մետաղադրամը շրջագծով երկու կողմից ունի ուռուցիկ եզրաշուրթ: Հարթ դրամաշուրթին երկու տեղ անվանական արժեքի խորընկած մակագրությունն է՝ «ПЯТЬ РУБЛЕЙ» («ՀԻՆԳ ՌՌՐԲԼԻ»), որոնք իրարից բաժանված են մեկական աստղով:

Ուրվագծի ձևավորման հեղինակն է Լենուդու մ/դ նախագծային թիմը: Մետաղադրամը դրվագրվել է Լենինգրադի դրամահատարանում:

- [Գառնիի](#) հեթանոսական տաճար, 2004թ.

Նաև ստեղծեցինք այդ մետաղադրամների բուկլետները և դրանց QR կոդը:

« Գառնիի տաճար »

5 Դրամի անվանական արծեքով մետաղադրամը պատկերում է Գառնի եկեղևնատան վանքի արձանագրությունը: Երջանատրքան սեջ է դրել 2004 թվականի մարտի 21-ին:
 Մետաղադրամի հիմնական տվյալները
 մետաղը պղինձիկի հաճանուվանը (M425)
 զանգվանը 19,8 (+0,2/-1,0) գ.
 սրանազինը 35,0 (+1,25) մմ
 հաստությունը 2,6 (+0,3) մմ
 տպագրանայը 2,6 վն հաստ
 դրանաշարըը գրվաներով

« Սայաթ-Նովա »

1 Դրամի անվանական արծեքով մետաղադրամը պատկերում է Սայաթ-Նովայի արձանը Երևանում: Երջանատրքան սեջ է դրվել 1995 թվականի սեյտեմբերի 7-ին:
 Մետաղադրամի հիմնական տվյալները
 մետաղը պղինձիկի հաճանուվանը (M425)
 զանգվանը 19,8 (+0,2/-1,0) գ.
 սրանազինը 35,0 (+0,25) մմ
 հաստությունը 2,6 (+0,3) մմ
 տպագրանայը 2,1 վն հաստ
 դրանաշարըը գրվաներով

Պատրաստեցինք բուկլետ:

Մատենադարան

Հայկական պատկերներով ԽՍՀՄ մետաղադրամներ

Ա Երեք անվանական արծեքով մետաղադրամը պատկերում է Մատենադարանի արձանագրությունը: Երջանատրքան սեջ է դրվել 1995 թվականի սեյտեմբերի 7-ին:
 Մետաղադրամի հիմնական տվյալները
 մետաղը պղինձիկի հաճանուվանը (M425)
 զանգվանը 19,8 (+0,2/-1,0) գ.
 սրանազինը 35,0 (+0,25) մմ
 հաստությունը 2,6 (+0,3) մմ
 տպագրանայը 2,1 վն հաստ
 դրանաշարըը գրվաներով

« Երկրաշարժ »

« Սասունցի Դավիթ »

Ա Երեք անվանական արծեքով մետաղադրամը պատկերում է Երկրաշարժի արձանագրությունը: Երջանատրքան սեջ է դրվել 1995 թվականի սեյտեմբերի 7-ին:
 Մետաղադրամի հիմնական տվյալները
 մետաղը պղինձիկի հաճանուվանը (M425)
 զանգվանը 19,8 (+0,2/-1,0) գ.
 սրանազինը 35,0 (+0,25) մմ
 հաստությունը 2,6 (+0,3) մմ
 տպագրանայը 2,1 վն հաստ
 դրանաշարըը գրվաներով

Ա Երեք անվանական արծեքով մետաղադրամը պատկերում է Սասունցի Դավիթի արձանագրությունը: Երջանատրքան սեջ է դրվել 1995 թվականի սեյտեմբերի 7-ին:
 Մետաղադրամի հիմնական տվյալները
 մետաղը պղինձիկի հաճանուվանը (M425)
 զանգվանը 19,8 (+0,2/-1,0) գ.
 սրանազինը 35,0 (+0,25) մմ
 հաստությունը 2,6 (+0,3) մմ
 տպագրանայը 2,1 վն հաստ
 դրանաշարըը գրվաներով

Վիքիպեդիայում հրատարակեցինք հոդված:

https://hy.wikipedia.org/w/index.php?title=%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%AF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D5%AF%D5%A5%D6%80%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%B8%D5%BE_%D4%BD%D5%8D%D5%80%D5%84_%D5%B4%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%B2%D5%A1%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%B4%D5%B6%D5%A5%D6%80&veaction=edit§ion=10

Եզրակացություն

Ավարտելով Նախագծային աշխատանքը՝ թիմի անդամներըս եկանք մեկ եզրակացության, այն է՝ ԽՍՀՄ պետությունը ամբողջովին հիմնված էր քարոզչության՝ պրոպագանդայի վրա, և պետական մակարդակով գործում էր ապարատ, որը ամբողջությամբ իր հսկողության տակ էր պահում խորհրդային քաղաքացու կյանքը: Անգամ ամենափոքրիկ կենցաղային մանրուքները, ինչպիսին էին սպասքը, հագուստը, դրամը և այլն, ևս կրում էին պրոպագանդայի հետքեր: Ցանկացած պետություն, իհարկե, իրականացնում է որոշակի քարոզչություն, սակայն ավտորիտար պետությունը, ինչպիսին էր ԽՍՀՄ-ը, քարոզչության միջոցով զրկում էր մարդուն սեփական ԵՄ-ից:

Այս աշխատանքը կատարելիս սովորեցինք ստեղծել պրոդուկտ-վերջնարդյունքներ՝ կիրառելով S2S ծրագրեր, ստեղծում էինք QR կոդեր, աշխատում Google փաստաթղթերով, ստեղծում անցանց հարցում, կատարում ֆոտոշոփ և այլն: Սովորեցինք փնտրել և գտնել մեզ համար անհրաժեշտ նյութեր, զատել կարևորը անկարևորից, վերցնել հարցազրույցներ, հարցազրույցի ընթացքում փոխել կամ վերաձևակերպել հարցը և այլն: Մեզանից շատերը նախագծի վրա աշխատելու ընթացքում ընտրեցին իրենց ապագա մասնագիտությունը, սովորեցին աշխատել թիմում: Անմոռանալի էր նաև էքսկուրսիան դեպի Մատենադարան, ՀՀ կենտրոնական բանկի այցելուների կենտրոն, այց երկրաշարժի ժամանակ օգնություն տեղափոխող վթարի ենթարկված հարավսլավացի օդաչուների հուշարձան, Սասունի Դավթի արձան և այլն:

Ամբողջ թիմը շնորհակալություն է հայտնում այսպիսի նախաձեռնության և մեզ տրված հնարավորության համար:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1 <https://southklad.ru/numizmatika/ne-vypushhennye-yubilejnye-monety-sssr.html>

2. <http://collection-coin.ru/yubilejnye-monety-sssr/spisok-yubilejnyx-monet-sssr.html>

3. <https://culture-art.ru/%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9-%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2-%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D1%82%D0%BE%D1%80/>[3]

4. https://rah.ru/the_academy_today/the_members_of_the_academie/member.php?ID=58293[4]

5. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2,%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87[5]

6. [https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%B1%D5%B7%D5%B8%D5%BF_%D4%B1%D5%A4%D5%A1%D5%B4%D5%B5%D5%A1%D5%B6_\(%D5%B6%D5%AF%D5%A1%D6%80%D5%AB%D5%A5%D6%80%D5%AF%D6%80%D5%A1%D5%B7%D5%A1%D6%80%D5%AA](https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%B1%D5%B7%D5%B8%D5%BF_%D4%B1%D5%A4%D5%A1%D5%B4%D5%B5%D5%A1%D5%B6_(%D5%B6%D5%AF%D5%A1%D6%80%D5%AB%D5%A5%D6%80%D5%AF%D6%80%D5%A1%D5%B7%D5%A1%D6%80%D5%AA)

7. https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8D%D5%BA%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%AB_%D5%A5%D6%80%D5%AF%D6%80%D5%A1%D5%B7%D5%A1%D6%80%D5%AA

8. <https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%84%D5%A1%D5%BF%D5%A5%D5%B6%D5%A1%D5%A4%D5%A1%D6%80%D5%A1%D5%B6>

9. [https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8D%D5%A1%D5%BD%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%81%D5%AB_%D4%B4%D5%A1%D5%BE%D5%AB%D5%A9_\(%D5%A1%D6%80%D5%B1%D5%A1%D5%B6,%D4%B5%D6%80%D6%87%D5%A1%D5%B6\)](https://hy.wikipedia.org/wiki/%D5%8D%D5%A1%D5%BD%D5%B8%D6%82%D5%B6%D6%81%D5%AB_%D4%B4%D5%A1%D5%BE%D5%AB%D5%A9_(%D5%A1%D6%80%D5%B1%D5%A1%D5%B6,%D4%B5%D6%80%D6%87%D5%A1%D5%B6))

10. https://books.google.am/books/about/%D5%80%D5%A1%D5%B5%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%A1%D5%B6%D5%AB_%D5%A4%D6%80%D5%A1%D5%B4%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A9%D5%B8.html?id=fLviAAAACAAJ&redir_esc=y

[1]

https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%BD%D5%8D%D5%80%D5%84_%D5%8A%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A2%D5%A1%D5%B6%D5%AF

[2]

https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%BD%D5%8D%D5%80%D5%84_%D5%BA%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A6%D5%AB%D5%B6%D5%A1%D5%B6%D5%B7%D5%A1%D5%B6

[3]

<https://culture-art.ru/%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B9-%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2-%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D1%82%D0%BE%D1%80/>

[4] https://rah.ru/the_academy_today/the_members_of_the_academie/member.php?ID=58293

[5]

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2,_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87

[i]

https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%BD%D5%8D%D5%80%D5%84_%D5%8A%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A2%D5%A1%D5%B6%D5%AF

[ii]

https://hy.wikipedia.org/wiki/%D4%BD%D5%8D%D5%80%D5%84_%D5%BA%D5%A5%D5%BF%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6_%D5%A6%D5%AB%D5%B6%D5%A1%D5%B6%D5%B7%D5%A1%D5%B6

Խորհրդային պիոներտունը որպես խորհրդային գաղափարախոսության պրոպագանդայի միջոց Դիլիջանի պիոներտան օրինակով

Անհատական աշխատանք, էսսե

<i>Մարզ Համայնք Դպրոց Ուսուցիչ Աշակերտ</i>	Տավուշ Դիլիջան Դիլիջանի թիվ 4 հիմնական դպրոց Արևհատ Արգաթյան Էմմա Գրիգորյան
--	---

«Դրա փոխարեն գնացեք այնտեղ, որտեղ ճանապարհ չկա և թողեք հետք»:

Ռալֆ Վալդո Էմերսոն

Խորհրդային գաղափարախոսությունն իր ստեղծման պահից ձգտում էր ներթափանցել քաղաքացիների կյանքի բոլոր ասպեկտները՝ նրանց մեջ ձևավորելով որոշակի արժեքներ և աշխարհայացքներ: Գաղափարախոսության ամենավառ խորհրդանիշներից է Սովետական պիոներների տունը: Դիլիջանի պիոներտան օրինակով կարելի է դիտարկել, թե ինչպես է այս հաստատությունը ծառայել որպես խորհրդային գաղափարախոսությունը քարոզելու միջոց:

Խորհրդային պատմության մեջ պիոներական տները Խորհրդային գաղափարախոսության կարևոր քարոզչական գործիք էին, որոնք հանդես էին գալիս կրթական հաստատություններում և երիտասարդական կազմակերպություններում: Դիլիջանի պիոներտան օրինակով կարելի է տեսնել, թե այդ հաստատությունները ինչպես են օգտագործվել երեխաների և երիտասարդների մեջ կոմունիզմի գաղափարախոսությունը սերմանելու համար:

Դիլիջանի պիոներ տունը ԽՍՀՄ-ի նմանատիպ հաստատություններից մեկն է: Այն երեխաներին հնարավորություն տվեց ամառային հանգիստ անցկացնել այնպիսի միջավայրում, որտեղ նրանք շրջապատված էին զինակիցներով և խորհրդային գաղափարախոսության իդեալներով:

Առաջին հերթին պիոներական տունը ծառայում էր որպես երեխաներին ֆիզիկական և մտավոր զարգացման վայր: Այստեղ նրանք զբաղվում էին սպորտով, սովորում էին արհեստներ, արվեստներ, մասնակցում էին մշակութային միջոցառումների, որոնք քարոզում էին խորհրդային մշակույթն ու գաղափարախոսությունը: Օրինակ՝ երեխաներին պատմում էին խորհրդային հերոսների սխրագործությունների մասին: Երեխաների մեջ նաև սերմանում և ձևավորում էին անհատի պաշտամունքը խորհրդային կառավարողների նկատմամբ: Նույնիսկ տարածում էին ամենուրեք այնպիսի պատմություններ, որոնք պատմում էին անհատի պաշտամունքի մասին (օրինակ՝ Լենին, Ստալին): Այնուամենայնիվ, չնայած Պիոներների տանը քարոզչական աշխատանքների ծավալներին, այս համակարգը զերծ չէր քննադատությունից: Ժամանակի ընթացքում շատերը սկսեցին գիտակցել խորհրդային

մարդու ստեղծած կերպարի և նրա արժեքների արհեստականությունը: Հասարակական և մշակութային տարբեր շարժումները, ինչպես նաև պերեստրոյկան, հանգեցրին խորհրդային գաղափարախոսության փոփոխությունների, ինչը արտացոլվեց Պիոներների տների գործունեության մեջ: Այսօր կան մարդիկ ովքեր սովորել են Դիլիջանի պիոներ տանը և նրանցից շատերը դեռևս երանի են տալիս այդ ժամանակներին:

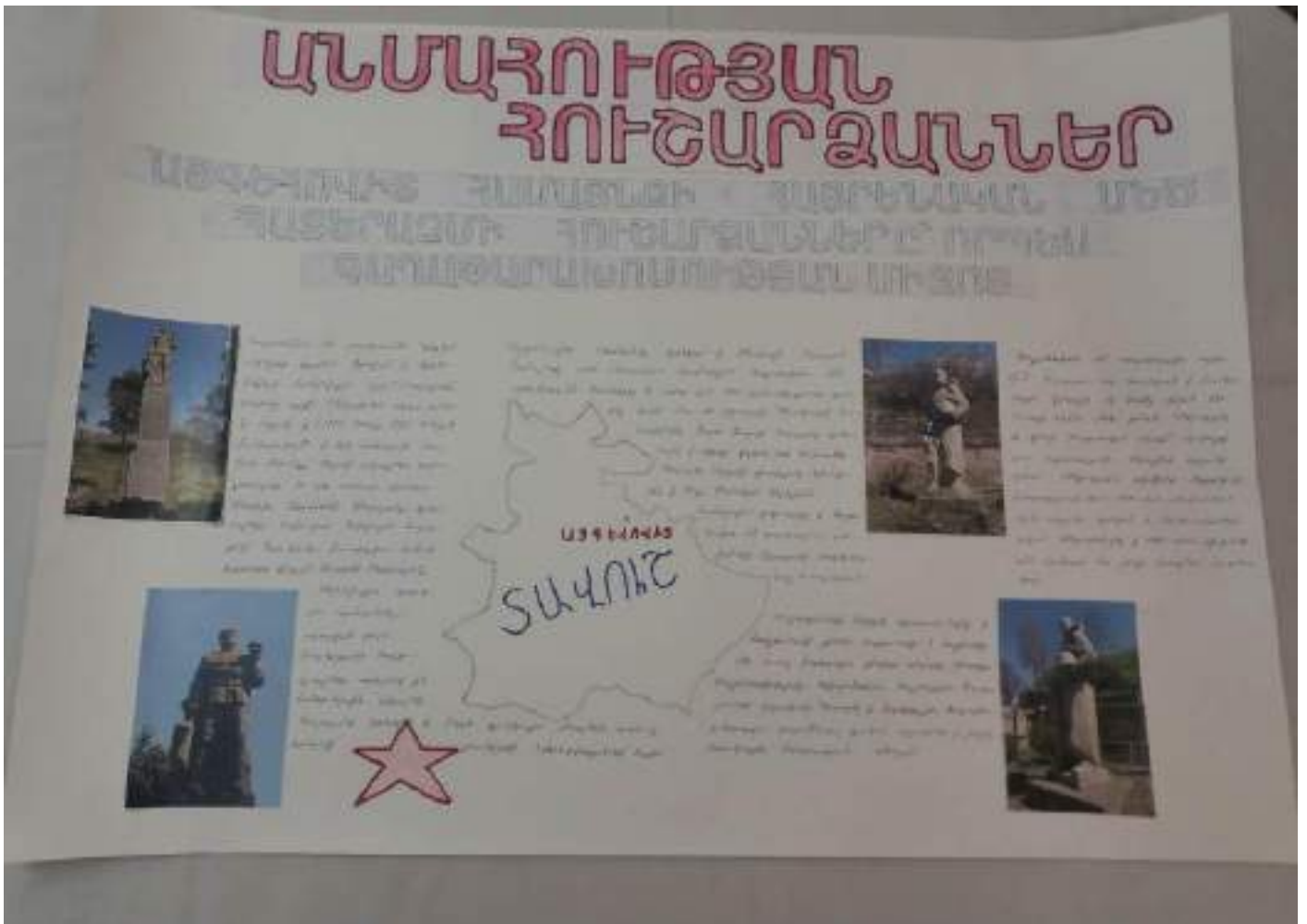
Ամփոփելով կարելի է ասել, որ Դիլիջանի Պիոներների տունը, ինչպես Խորհրդային Միության այլ քաղաքների նմանատիպ հաստատությունները, կարևոր դեր են խաղացել խորհրդային գաղափարախոսության քարոզչության գործում: Նա ձևավորեց խորհրդային քաղաքացիների նոր սերունդ՝ նրանց մեջ սերմանելով կուլեկտիվիզմի, հայրենասիրության և հավատարմության արժեքները: Այնուամենայնիվ, ժամանակի ընթացքում հասարակության և քաղաքականության փոփոխությունները հանգեցրին այս ինստիտուտների դերի փոփոխությանը, որն ի վերջո հանգեցրեց նրանց կործանմանը:

**Այգեհովիտ համայնքի Հայրենական մեծ պատերազմի հուշարձանները՝
որպես գաղափարախոսության միջոց**

Խմբային աշխատանք, պատատառ

*Մարզ
Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Աշակերտներ*

Տավուշ
Այգեհովիտ
Այգեհովիտի միջնակարգ դպրոց
Լիլիթ Գևորգյան
Ղևոնդյան Նվեր, Եսայան Հարություն,
Գևորգյան Էլեն, Ազատյան Հրանուշ,
Առուստամյան Միլենա, Միմոնյան Արևիկ,
Գուլանյան Լատիրա

Խորհրդային միության գաղափարախոսական պրոպագանդան արձանների միջոցով Կիրովական քաղաքի օրինակով

Խմբային աշխատանք, Հոդված, բուկլետ և փողօսաթ

<p><i>Մարզ Համայնք Դպրոց</i></p> <p><i>Ուսուցիչ Մշակերտներ</i></p>	<p>Լոռի Վանաձոր Վանաձորի Վ. Տերյանի անվան թիվ 5 ավագ դպրոց Նաիրա Մարգարյան Խառատյան Սուսաննա, Վարդուհայ Վիկտորիա, Կոլոդյաժնի Արկադի, Եգանյան Անգելինա, Մատինյան Միլենա, Շեկոյան Նորայր, Սաֆարյան Արինա, Չիլինգարյան Աստղիկ</p>
--	--

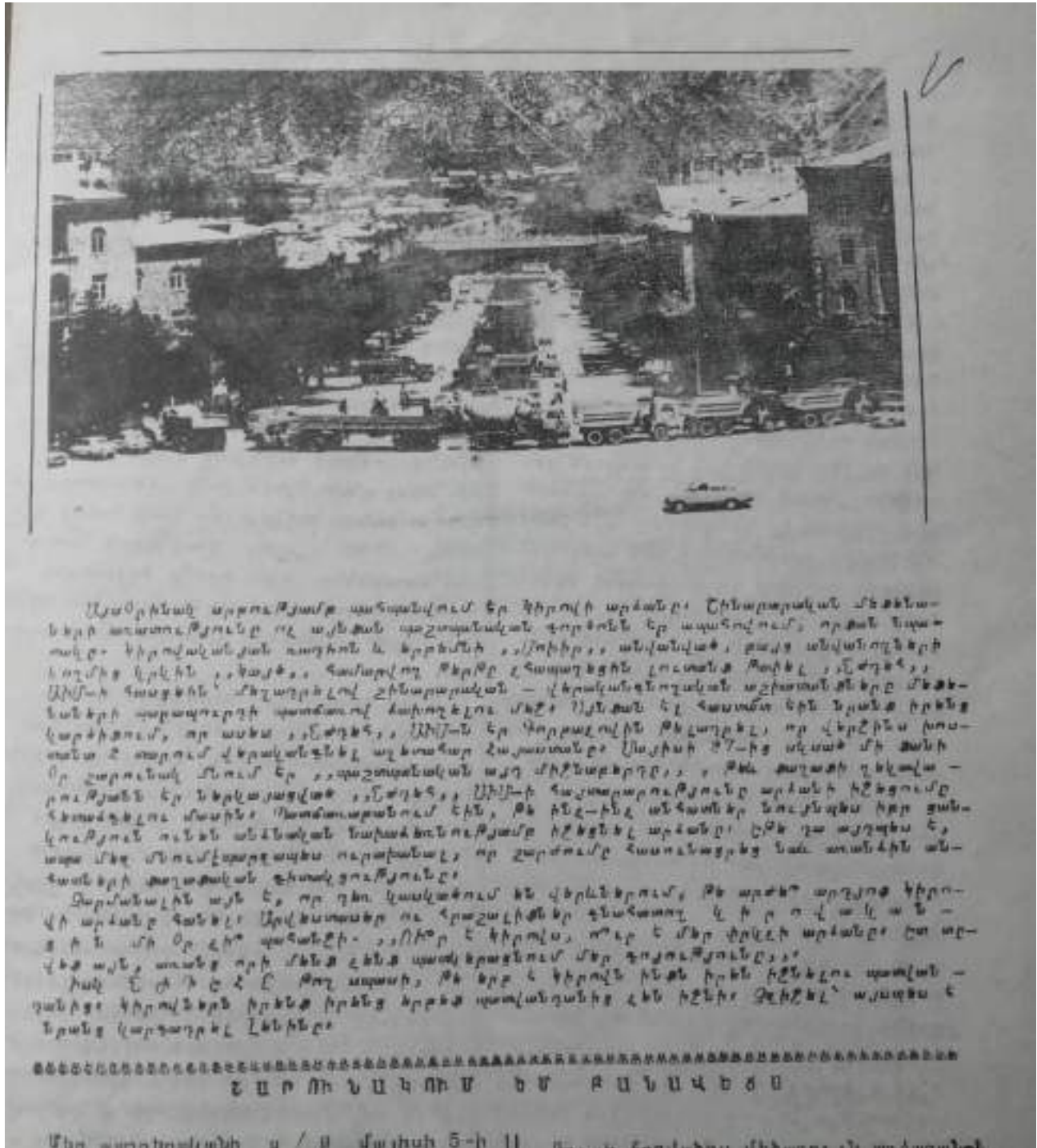
Խորհրդային Միությունը իր գաղափարախոսությունը տարածում էր մեծապես հուշարձանների միջոցով: Այդ հուշարձանները կանգնեցվում էին տարբեր բնակավայրերում: Հուշարձանների մեջ գերակշռում են ԽՍՀՄ քաղաքական գործիչների արձանները, իսկ այդ արձանները հիմնականում կանգնեցվում էին բնակավայրերի կենտրոններում, շատ դեպքերում էլ այդ բնակավայրերը անվանակոչվում էին այդ քաղաքական գործիչների անունով: Այդպիսի օրինակ է նաև մեր բնակավայրը՝ Կիրովական քաղաքը (ներկայումս՝ Վանաձոր):

Կիրովի արձանի հետ կապված մեր ուսումնասիրությունը կարևոր է հենց այդ պատճառով:

Կիրովի արձանի հանդիսավոր բացումը և քաղաքի անվանակոչումը Կիրովական տեղի է ունեցել 1935թ.-ին մեծ շուքով:

Այդուհետ քաղաքում կազմակերպված պետական ու պաշտոնական միջոցառումները կազմակերպվում էին Կիրովի արձանի մոտ, քաղաք եկած հյուրերին, պատվավոր մարդկանց Կիրովն էր «ղիմավորում և ճանապարհում»: Կիրովի արձանը դարձել էր այդ ժամանակահատվածի մարդկանց համար կարևոր վայր: Հաճախ էին մարդիկ նկարվում նրա արձանի մոտ: Մեր ուսումնասիրությունների ժամանակ պարզեցինք նաև, որ Կիրովը ԽՍՀՄ քաղաքական այն գործիչն է, ով պայքարել է Նժդեհի և Անդրանիկի դեմ Սյունիքում՝ այն խորհրդայնացնելու համար: Անկախանալու ճանապարհին Կիրովի արձանը պահելը դարձավ գաղափարապես անհամատեղելի, ուստի 1990թ. Արցախյան շարժման օրերին այն ապամոնտաժելու անհրաժեշտություն առաջացավ: Քաղաքի խորհրդային իշխանություններն ամեն կերպ խոչընդոտում էին այդ գործընթացին: Մեր ուսումնասիրություններից մեկի ընթացքում մեր զրուցակից պարոն Մարուքյանը մեզ պատմեց և ցույց տվեց նկարը, որտեղ

երևում է, թե ինչպես իշխանությունները բեռնատար մեքենաներ էին արձանի շուրջը կանգնեցրել, որ անկախության և արձանի հեռացման կողմնակից ոչ ոք չմտնես:

Մեր գրուցակիցը պատմեց, որ անսպասելի մի օր խորհրդային կարգերի տապալման կողմնակիցների կողմից ավազով բեռնված մի բեռնատար կանգնեց արձանի մոտ, մի մարդ աստիճանը մոտեցրեց արձանին, պարանով կապեց արձանի գլուխը և իջավ, ապա

բեռնատարը քաշեց և տապալեց արձանը, արձանի գլուխը նետեց Դեբեդ գետի մեջ: Այսպիսով հանվեց արձանը:

ԽՍՀՄ քաղաքական գործիչների արձանները տեղադրվել են բարձր պատվանդանների վրա, նկարում երևում է, որ Կիրովի արձանի պատվանդանը լավ կոփված, մշակված է: Մենք նկատեցինք, որ ԽՍՀՄ քաղաքական հայտնի գործիչ Ալ. Մյասնիկայանի արձանը, որ տեղադրված է քիմգործարանի դիմացը և այժմ էլ պահպանված է, ևս նմանատիպ բարձր պատվանդանի վրա է կանգնեցված: Համացանցում որոնեցինք այլ հայտնի գործիչների՝ օրինակ Լենինի, Ստալինի արձաններ, համեմատեցինք Կիրովի արձանի հետ և նկատեցինք, որ բոլոր այս գործիչների արձաններն էլ նմանատիպ պատվանդաններ են ունեցել: Դա, ըստ մեր եզրակացության, ավելի տեսանելի լինելու, այդ անհատների բարձր դիրքն ընդգծելու նշանակություն է ունեցել:

Մեր խմբի երեխաները, հարցազրույց ունենալով Հրաչ Մարուքյանի հետ, պարզեցին, որ մի մարդ, գտնելով արձանի մի մասը, տանում է իր տուն և տեղադրում ախոռի մոտ՝ մի փայտե պատվանդանի վրա, ով, հավանաբար, խորհրդային գաղափարախոսության կրողներից էր:

Ավելի ուշ՝ կոլեկտիվացումից, արդյունաբերության զարգացումից, Հայրենական պատերազմից հետո, գաղափարական կերպարները որոշակի առումով փոխվեցին: Կարևորվեցին այնպիսի կերպարներ, որոնց միջոցով պրոպագանդում էին սոցիալիստական հասարակարգը, հաղթանակը:

Մեր ուսումնասիրության համար կարևորեցինք նաև մեր քաղաքի հրապարակում գտնվող համայնքապետարանի շենքի վրա պահպանված խորհրդային օրինակելի մարդու կերպարի գաղափարախոսություն ունեցող 4 արձանները՝ զինվորի, բանվորի, գյուղացու և Զոյայի կերպարին նմանվող արձանները:

Շենքը կառուցվել է 1954թ., այսինքն՝ Հայրենական պատերազմի հաղթանակից հետո և տնտեսության կայունացման գործընթացի փուլում: Այս արձանների ուսումնասիրության ընտրությունն արդիական, անհրաժեշտ ու հետաքրքրական է այնքանով, որ դրանք պահպանված են:

Ինչպես գիտենք՝ ԽՍՀՄ իշխանությունը իրեն համարում էր բանվորների, գյուղացիների ու զինվորների կողմից ընտրված իշխանություն, իսկ Զոյա Կոսմոդեմյանսկայան խորհրդային պարտիզանուհի էր, հետմահու ԽՍՀՄ հերոսի կոչում էր ստացել, այսինքն՝ պատերազմի մասնակից էր: ԽՍՀՄ գաղափարախոսության տարածման միջոց համարվող հուշարձանների

շարքում շատ են նաև պատերազմի ու հաղթանակի խորհրդանիշները, այսինքն՝ հավանական է նաև, որ հենց Ջոյայի արձանը լինի, քանի որ համայնքապետարանի շենքն էլ կառուցվել է պատերազմից հետո:

Բանվորի կերպարը պրոպագանդել է, որ ինդուստրիալ քաղաքներում մարդիկ պիտի ընդգրկված լինեն արդյունաբերական ձեռնարկություններում աշխատանքների մեջ, իսկ Կիրովականում է գտնվել ԽՍՀՄ տարիներին գիգանտ հանդիսացող քիմիական գործարանը: Բանվորը հագած է աշխատավորի գոգնոց, գլխարկով է և ձեռքին ունի բանվորի աշխատանքային գործիք:

Զինվորը զինվորական համազգեստով է, զենքը՝ ձեռքին:

Գյուղացու կերպարը կին է՝ կոլտնտեսուհի, իսկ երկու ձեռքերով բռնած է հասկերի փնջեր:

Ջոյա Կոսմոդեմյանսկայան խորհրդային պարտիզանուհի էր, կնոջ օրինակելի կերպար, պատկերված է ձեռքին ինչ-որ բան բռնած, ենթադրում ենք, որ կարող է գիրք լինել:

Այս արձանները 2 տղամարդ և 2 կին են, ինչը կարող է ունենալ կնոջ և տղամարդու հավասարության գաղափարախոսությունը: Այդ գաղափարախոսության իսկությունն էլ փորձեցինք պարզել մեր շրջապատի ավագ սերնդից՝ բանավոր հարցման միջոցով: Բոլորը պնդում էին, որ ԽՍՀՄ ստեղծման սկզբնական շրջանում ընդհանրապես հավասարություն չի եղել: Այդ հավասարությունը որոշակիորեն նկատվել է 60-ական թվականներից հետո, առավելապես ԽՍՀՄ վերջին տարիներին:

Մենք պարզեցինք, որ անկախությունից հետո նաև խոսակցություններ են եղել քաղաքապետարանի 4 արձանիկների և ԽՍՀՄ խորհրդանշանի փոփոխման վերաբերյալ: Սակայն ճարտարապետական կառույցը «չփչացնելու» համար որոշել են թողնել որպես պատմություն:

Շենքի դիմային մասում՝ ֆասադին, պահպանվել է նաև ՀԽՍՀ գերբը, իսկ այդ գերբը ևս գյուղացու, արհեստավորի կերպարն է խտացնում:

Այսօր էլ համայնքապետարանի շենքին նայելիս երևում է, որ այն չի կրում մեր անկախացած հայ ժողովրդի մշակույթին բնորոշ տարրեր, այսինքն՝ այս արձանների առկայությունը քաղաքի կենտրոնում, համայնքապետարանի շենքի ճակատին լինելով՝ փաստում են, որ Կիրովականը, որպես քաղաք լինելով ԽՍՀՄ ծնունդ, շարունակում է այդ դրոշմը կրել:

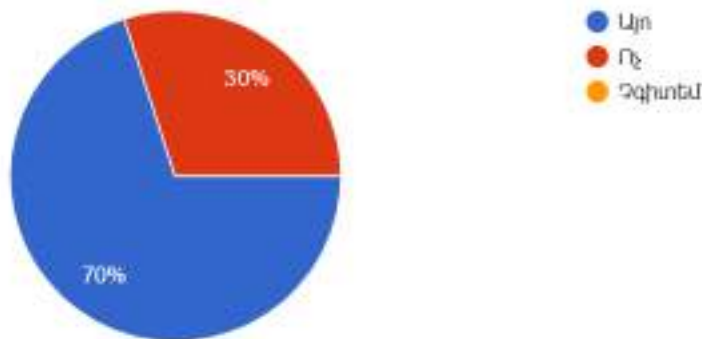
Մեր ուսումնասիրության ընթացքում բանավոր հարցում կատարեցինք հատկապես կրտսեր սերնդի շրջանում, պարզեցինք, որ նրանցից շատերն անգամ չեն տեսել այդ արձանները, տեղյակ չեն դրանց գաղափարախոսության մասին:

Մեր ուսումնասիրության և հետազոտության արդյունքում կատարեցինք գրավոր հարցում մի փոքր թվով մարդկանց շրջանում, որի արդյունքները ներկայացված են ստորև:

Առցանց հարցման արդյունքում ունենք հետևյալ տվյալները՝

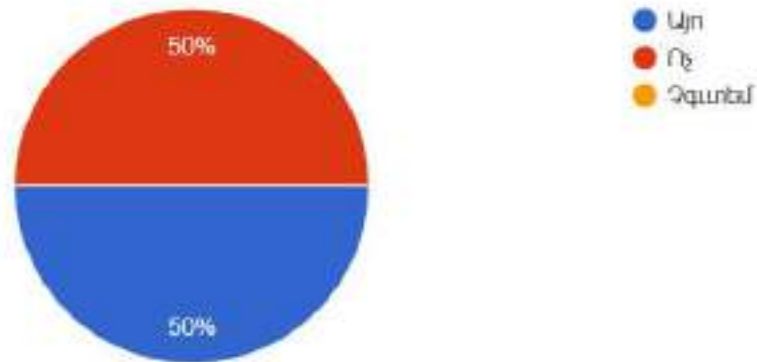
Արդյոք կիսում եք այն կարծիքը, որ խորհրդային միությունն արձաններ տեղադրելու միջոցով տարածում էր հասարակության դրական դերի նշանակությունը:

10 օրհետ

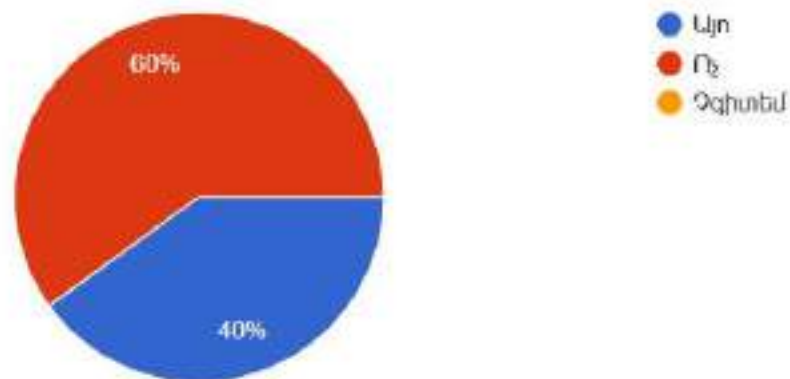
Տեսե՛լ եք արդյո՞ք Վանաձորի քաղաքապետարանի շենքի վրա առկա չորս արձանները:

10 ժԵՅԵՐԵ

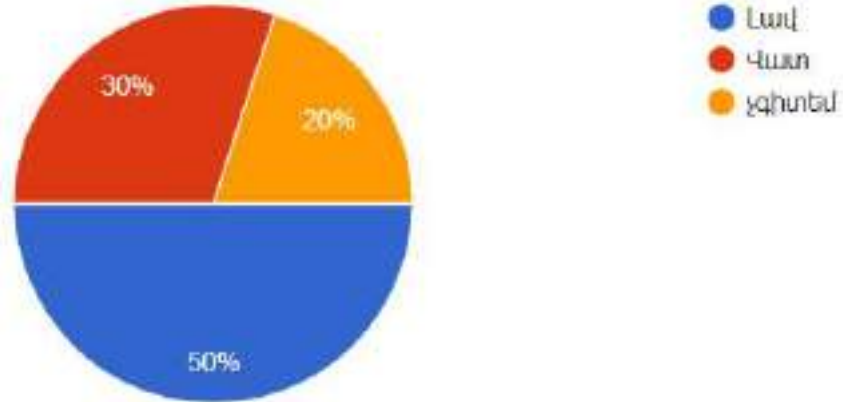
Արդյո՞ք խորհրդային միությունում կնոջ և տղամարդու հավասարությունն առկա էր:

10 ժԵՅԵՐԵ

Ի՞նչ կարծիք ունեց արձանը հեռացնելու հետ կապված:

10 օրհան

Այսպիսով, կարող ենք եզրակացնել, որ այս արձաններն ունեցել են իրենց գաղափարական ազդեցությունը մարդկանց վրա. դրա մասին են վկայում նաև տեղադրման վայրի ընտրությունը՝ բնակավայրի անմիջապես կենտրոնում:

Այն փաստը, որ արձանների մի մասը հեռացվել է, խոսում է այն մասին, որ այդ արձաններն ու կերպարները ժողովրդին այնքան էլ հոգեհարազատ չեն եղել:

Ուսումնասիրության արդյունքում մենք կազմեցինք ինֆորմացիոն բուկլետ, և նկարեցինք տեղեկատվական փողբաստ:

Փողբաստ՝ <https://youtu.be/ZKTQPxwa44I>

Բուկլետ՝ https://www.canva.com/design/DAGGzKU9jGk/Yy4T7QcpaHfGRidzUxMt8A/view?utm_content=DAGGzKU9jGk&utm_campaign=designshare&utm_medium=link&utm_source=editor

Խորհրդային պրոպագանդան դպրոցական միջոցառումներում

Խմբային աշխատանք, Հոդված, պատատ

*Մարզ
Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Աշակերտներ*

Շիրակ
Գետափ
Գետափի միջնակարգ դպրոց
Արմենուհի Տոնյան
Եղոյան Հասմիկ, Բաղդասարյան Անահիտ,
Մուրադյան Մարգարիտ, Մուրադյան Սոֆի,
Մկրտչյան Նարե, Մխիթարյան Սոֆյա

Մեր ընտրած թեման հետաքրքիր է, քանի որ ուզում ենք իմանալ՝ միջոցառումներում խորհրդային պրոպագանդան ինչպես էր տարվում: Նախ սկսեցինք ուսումնասիրել միջոցառումներում օգտագործվող լրգունգները և եկանք այն եզրակացության, որ խորհրդային պրոպագանդան, սկսած հոկտեմբերիկից վերջացրած կոմերիտականով, պարտավոր էին առաջնորդվել այդ լրգունգներով: Դրանցում շեշտը դրվում էր անձի պաշտամունքի⁶ (Լենինի) և խորհրդային գաղափարախոսության վրա: Այսինքն՝ գերագնահատվել է Լենինի դերը, դեռ վաղ տարիքից երեխաներին դաստիարակում էին նմանվել Լենինին, երեխաների մոտ սերմանում էին մարքսիզմ-լենինիզմ գաղափարախոսությունը: Երեխաները չունեին սեփական մոտեցումները, տեսակետները, կոտրվում էին սեփական ցանկությունները, և միակ գեր նպատակն էր նմանվել Լենինին, կրել այն քարացած մտածելակերպը, որ Լենինի գործը հաղթել է ԽՍՀՄ-ում, կհաղթի նաև ամբողջ աշխարհում⁷:

Ուսումնասիրելով դպրոցականների կողմից կազմակերպված ազգերի բարեկամության և եղբայրությանը նվիրված միջոցառումները, լսելով նաև այդ միջոցառմանը մասնակցի (Ն.Դարբինյան)⁸ պատմությունը, եկանք այն եզրակացության, որ իրականում այդ բարեկամությունը և եղբայրությունը սին էր, քանի որ ԽՍՀՄ փլուզումից հետո հայ ժողովուրդը և ոչ միայն հայ, շատ սուր զգաց կեղծ եղբայրության և բարեկամության բացակայությունը: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո գրեթե բոլոր եղբայրական հանրապետություններն ունեն ազգամիջյան հակամարտություններ, օր՝ հայ-ադրբեջանական, վրաց-օսեթական, վրաց-աբխազական և այլն:

Պիոներիայի օրվան, Հոկտեմբերյան հեղափոխությանը նվիրված միջոցառումները ևս համեմված էին Լենինի անձը գովերգող գաղափարներով և քարոզում էին կյանքում առաջնորդվել նրա պատգամներով: Թեև խորհրդային դպրոցներում իշխում էր աշակերտների հավասարության սկզբունքը, բայց, ըստ մեր բանասաց Գ. Աղաբարյանի⁹ պատմածի, առաջնորդին նվիրված բանաստեղծությունները ընթերցում էին լավագույն աշակերտները, թույլ աշակերտները հնարավորություն չէին ստանում նման բանաստեղծություններ արտասանելու: Ուսումնասիրելով Արթիկ քաղաքի «Լեռնագործ» թերթի արխիվը, տեղեկացանք, որ այս միջոցառումների ընթացքում երրորդ դասարանցիները ընդունվել են պիոներական կազմակերպության շարքերը՝ տալով հավատարմության երդում Լենին պապիին: Նաև դպրոցներում ստեղծվում էին Լենինին նվիրված անկյուններ¹⁰: Այսինքն՝ անձի պաշտամունքը ներարկվում էր երեխայի մտքի և գիտակցության մեջ դեռ մանուկ հասակից:

Ուսումնասիրելով Հաղթանակի օրվան նվիրված միջոցառումները, միջոցառումներում օգտագործված բանաստեղծությունները՝ եկանք այն եզրակացության, որ փառաբանվել է Խորհրդային Միությունը որպես ամենահզոր երկիր, իսկ Ստալինը՝ ամենահզոր առաջնորդ: ԽՍՀՄ-ի հաղթանակը պայմանավորվում է Ստալինի անձով: Ճիշտ է, ցանկացած ղեկավար

⁶ Толковый словарь Ожегова

⁷ <https://m.realnoevremya.ru/ar/articles/211072>

⁸ Բանասաց Ն.Դարբինյան-Արթիկի համայնք, գյուղ Գետափ, (Հառիճի միջն. դպրոցի շրջանավարտ)

⁹ Բանասաց Գ.Աղաբարյան-Արթիկի համայնք (6-րդ միջն.դպրոցի ջոկատավար)

¹⁰ «Լեռնագործ» թերթ N28 1980թ.

պարտավոր է գործել ի շահ իր պետության, որի ղեկավարումը ստանձնել է, այլ ոչ թե հաղթանակը լինի հանուն նրա: Բանաստեղծությունների մեջ կարմիր թելով անցնում է հայրենասիրության գաղափարը, սակայն դրան զուգահեռ տարվում է անձի՝ Ստալինի պաշտամունքը և քարոզը: Անհատը պետություն չի կերտում, պետությունը և պետականությունը չպետք է պայմանավորվեն անհատի գոյությամբ: Ըստ մեր բանասացի (Ռ.Արաջյան)¹¹՝ միջոցառումներին հրավիրվում էին պատերազմի մասնակիցները: Այս ամենը ցույց էր տալիս արտաքուստ պետության հարգանքը, սերը դեպի այս անձիք: Այս ամենը մատաղ սենյին դաստիարակում էր այն գաղափարը, որ ԽՍՀՄ-ը ամենահզոր երկիրն է, մարդը՝ բարձրագույն արժեք: Բայց իրականում շատ են նաև դեպքերը, երբ պատերազմում խեղանդամ դարձած մարդկանց քշել են հեռավոր վայրերը, որպեսզի նրանք չերևան հասարակությունում, չփչացնեին ԽՍՀՄ գորեղ երկրի մասին ունեցած պատկերացումները: Ըստ մեր բանասացի՝ գրականության ուսուցչուհի Ս. Մկրտչյանի¹², այդ ժամանակաշրջանի մասին մենք իմանում ենք շատ գրողների ստեղծագործություններից, օր.՝ Ստ. Ջորյանի «Մաճկալենց Դավիթը», որտեղ պատերազմից վերադարձած հիվանդ մարդը տեղ չունի հասարակությունում, որ հիվանդ մարդը չի գնահատվել և նրա նկատմամբ չի ձևավորվել հասարակության ապրումակցումն ու կարեկցանքը, նրան օգնելու ձգտումն ու ցանկությունը:

Փաստորեն, խորհրդային իշխանության առաջին տարիներից ի վեր ոչ մի պետական տոն չի ավարտվել առանց երեխաների մասնակցության: Նպատակը «նոր» սովետական մարդու ձևավորումն էր՝ որպես ապագա կոմունիստ, կոմունիստական գաղափարախոսությունը կրող մարդ: Դպրոցներում կազմակերպվող գրեթե բոլոր միջոցառումներում աշակերտները պետք է ռեժիմին հավատարմությունը ապացուցեին:

Թեման շատ հետաքրքրեց մեզ, և այս ուղղությամբ շատ աշխատելու բաներ կան:

Օգտագործված գրականություն

1. Толковый словарь Ожегова
2. <https://m.realnoevremya.ru/articles/211072>
3. «Լեռնագործ» թերթ, N28 1980թ.
4. Օ.Բ.Ղարիբջանյան «Պիոներական աշխատանքը դպրոցում», 1985թ.
5. <https://Ognev.livejournal.com/341902.html>
6. <https://youtu.be/HrlgoYw-e-o?si=Cc4GsFkb2GOwltE>

¹¹ Բանասաց Ռ.Արաջյան-Արթիկի համայնք (ՀԼ ԿԵՄ Արթիկի շրջկոմի դպրոցական բաժնի վարիչ)

¹² Բանասաց Ս.Մկրտչյան-Արթիկի համայնք, գյուղ Գետափ

**ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԿԻՆՅՈՒՄ
ՀԵՏԱՀԱՅԱՑ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

Անհատական աշխատանք, էսսե

*Մարզ
Համայնք
Դպրոց
Ուսուցիչ
Աշակերտ*

*Շիրակ
Ղարիբջանյան
Ղարիբջանյանի միջնակարգ դպրոց
Կարինե Քոչոյան
Արտակ Պողոսյան*

Դուք լսե՞լ եք այս արտահայտությունը. «Ամենալավ գովազդը բերնեբերան գովազդն է»:

Այո, Գյումրիում մարդկանց մեջ շրջանառվում է այս արտահայտությունը:

Դեռ հին աշխարհի քաղաքակրթությունները կարևորել են այն փաստը, թե ինչ են խոսում ու լսում մարդիկ:

Բոլոր պատերազմների ժամանակ, ընտրություններից առաջ Հին Հունաստանում, Հին Հռոմում մեծ տեղ են տվել ինֆորմացիային: Այդ տեղեկատվությունը փոխել է պետությունների, ժողովուրդների ճակատագրերը: Ցանկացած պատերազմի քսան տոկոսը կազմել ու կազմում է տեղեկատվական պատերազմը:

Խորհրդային միությունը իր ի հայտ գալու պահից, կամ դրանից էլ առաջ խնդիր ուներ ստեղծելու մի արհեստական միություն, որն իր մեջ կներառեր տարբեր կրոնների, մշակույթի, զարգացման տարբեր աստիճաններում գտնվող ժողովուրդների: Իսկ ինչպես կարողանար այդ բոլոր ժողովուրդներին համոզել, որ ապրել մեկ ընդհանուր պետության մեջ՝ լավագույն տարբերակն է այս ժողովուրդների համար: Համոզել նրանց իրենց ազգերի ապահով լինելիության, անկաշկանդ ազգայինը առաջ տանելու հնարավորության մեջ: Այո, իր գոյության սկզբնական տարիներին խորհրդային միությունը կիրառում էր, մասնագետների լեզվով ասած, դրական խտրականությունը: Եվ տարիների ընթացքում այն ժողովուրդները, որոնց ինքնությունը ճնշված էր, հիմա հնարավորություն ունենին ն՝ պահել իրենց ազգային ինքնությունը, ն՝ ունենալ ապահով գոյության հնարավորություն, թեկուզ՝ մեկ ընդհանուր պետության մեջ: Համենայնդեպս, այսպես էր ասում Լենինը: ԽՍՀՄ-ի գոյության առաջին տարիներին ճնշվում էր ռուսական մեծապետական շովինիզմը:

Բայց գնալով իրականությունն ու գաղափարախոսությունը իրարից հեռացան: Առաջնայինը ԽՍՀՄ-ի պահպանման գաղափարն էր, և ազգերին պետք էր համոզել, որ ինտերնացիոնալ գաղափարախոսությունը ներառում է նաև իրենց ազգայինը: Բայց մի բան հստակ է. շատ փոքր ազգեր իսպառ վերացան հենց սոցիալիստական հասարակության մեջ: Ուրեմն ինչպե՞ս կարողացավ խորհրդային քարոզամեթոդն այս ամենը իրականացնել: Դրա համար ստեղծված էր մի մեծ համակարգ, որն էլ վերահսկում էր, կանոնակարգում հանրության հետ առնչվող ցանկացած տեղեկատվություն՝ լինեին դրանք երգեր, ֆիլմեր, նկարներ, լրգունգներ,

մուլտֆիլմեր և այլն: Ուզում ես մարդկանց կառավարել՝ կառավարիր նրանց մտքերը սկզբունքով:

Աննախադեպ էր ֆիլմերի դերը սոցիալիստական հասարակության կյանքում: Ֆիլմերը համարվում էին ժամանակի մեղիայի ամենաարդյունավետ միջոցները: Հանրապետությունում գործում էին մեծաթիվ կինոթատրոններ, 720 կինոթատրոն :Չէ՞ որ Խորհրդային միությունը կարևորում էր «կուլտուրական» հեղափոխությունը, խրախուսում էր աշխատավորների քաղաքակիրթ հանգիստը:

Իսկ կինոն ամենամատչելի մասսայական մշակույթի ձևն էր. որը առաջարկվում էր և՛ կինոդահլիճներում, և՛ հետո նաև հեռուստատեսությամբ: Այս տարիներին եղել են հայ կինոմատոգրաֆի հիանալի ներկայացուցիչներ, ովքեր զարգացրել են ոչ միայն հայկական ֆիլմարտադրությունը, այլ նաև նրանց գործուղել են այլ հանրապետություններ ֆիլմարտադրությունը զարգացնելու համար: Իսկ այս ֆիլմերը ստեղծվել են ոչ մեկ սերնդի համար, այլ նաև հետագա տարիների համար:

Անդրադառնանք ֆիլմերի մեջ տեղ գտած այն արտահայտություններին, որոնք ժողովրդից են և ժողովրդի համար: Այդ արտահայտությունները ֆիլմերը դարձնում էին նաև ավելի առօրեական ու մտերմիկ: Մարդիկ այս ֆիլմերից այն մտքին էին գալիս, որ, այո, իրենք մի ընդհանրություն են խորհրդային իրականության մեջ: Այդ ֆիլմերը շատ գրավիչ էին իրենց լեզվով, համեմված ժողովրդական բառ ու բանով: Դա իրենցն էր, մաքուր, գեղեցիկ հայերենով, բայց և համեմված Խորհրդային գաղափարների, իրենց պետության հզորության, խորհրդային գաղափարների «վեհության ու ազնվության» քարոզչության հետ: Մենք անդրադարձել ենք Հ. Մալյանի երեք ֆիլմի:

«Մենք ենք, մեր սարերը» ֆիլմից վերցնենք մեկ թևավոր դարձած արտահայտություն՝ «Կարևորը մենք ենք ու Ամերիկան... Մեկ էլ Ավստրիան»: Այն նուրբ հումորը, որով ծաղրում են այն, որ խորհրդային «դեպուտատը» քաղաքականությունից, պետության կառավարումից շատ հեռու գտնվող կթվորուհին ու բանվորը կամ հովիվն էր, մյուս կողմից էլ կարող ենք տեսնել, թե այդ ծաղրը ինչքան ժողովրդական ու մտերմիկ է դարձնում այդ իրականությունը՝ շեշտելով յուրաքանչյուրի ու ամեն մեկի կարևորությունը:

Ի՞նչ էր պետք եղեռն ապրած մի փոքր ու շատ հին ժողովրդի: Այո, ապահովության ու հզորության զգացողություն, իսկ այս փոքր արտահայտությամբ «մենքը» ընդհանրացնում է հզորի հետ, համեմատում է մյուս գերտերության հետ՝ արժարծելով Սառը պատերազմի գաղափարը:

«Գնացեք եզ էլ կերեք, գոմեշ էլ կերեք, իրար էլ կերեք...» Ահա խորհրդային ոստիկանի խոսքերը, ով նույնացվում էր պետության հետ:

Կարծում ենք այստեղ հիմքում ընկած է նաև վրացական ասացվածքը՝ «Ամբողջ կյանքում ոչխարը վախեցավ գայլից, բայց նրան կերավ հովիվը»: Եվ կարծում ենք, որ այստեղ կար

հայկական ինքնության վտանգի զգացողություն: Քանի որ այդ տարիներին ազգայինը զգալիորեն իր տեղը զիջում էր ռուսական մեծապետականին: Այդ տարիներին Խորհրդային դեկավարությունը պաշտոնապես հրաժարվել էր հայկական երազանքից, այն տարածքներից, որը 1921թ. զիջել էին հանուն բոլշևիզմի ամրապնդմանը տարածաշրջանում: Այս միտքը, և ընդհանրապես ֆիլմի սցենարի ընտրությունը խնդրահարույց է, քանի որ իրականությունն ու ֆիլմի իրադարձությունների ընթացքը շատ տարբեր են:

Իսկ կարո՞ղ ենք դիտարկել այս հատվածը որպես խորհրդային պետության տարբեր ազգերին ուղերձ առ այն, որ իրենց գոյության միակ երաշխիքը իրենց ներկայիս ամուր պետականությունն է: Հ.Մայանի երեք ֆիլմերում, որ մենք դիտել ենք, մի կարմիր թել է գնում, Խորհրդային պետության գոյությունը հայ ազգի համար մեծ դերակատարություն ունի՝ տանիքի, ապահովության զգացողություն, բայց նաև սարկազմի ու թաքնված հնարքների միջոցով այդ իրողության քննադատություն: «Պետությունը դու՞ ես» և շարադրում է, թե ինչքան լավն է Խորհրդային պետությունը:

Այլախոհական գաղափարների թաքուն լինելն արդեն խոսում է պրոպագանդայի խստիվ պահելու և հետևողական պահպանելու, պատվերը կատարելու պահանջների մասին: Այլ տարբերակ չէր կարող լինել, քանի որ կանոնները չպահելու դեպքում ֆիլմը «կհայտնվեր դարակներում», «կպահածոյացվեր», ինչպես ասում էին այն ժամանակ արգելված ֆիլմերի մասին: Անգամ Հայրենական պատերազմի մասին նկարահանված ֆիլմն է Մոսկվայից արգելվում, քանի որ այստեղ ռուս աղջիկը սիրահարվել էր գերմանացի սպային: Անգամ պատերազմի մասին ֆիլմերն ունեին իրենց կանոնները: Հետաքրքիր է, որ ուկրաինացի կինոռեժիսոր Դովժենկոյի նկարահանած ֆիլմը, որի նպատակն էր գովերգել Խորհրդային պետությունը՝ որպես պրոպագանդիստական գործիք, անդրադառնում է գաղթականության ու ցեղասպանության թեմային, նույնպես դասվում է արգելվածների շարքին: Արի ու տես, որ այս մարդուն նույնպես մեղադրել են հայկական նացիոնալիզմի մեջ:

Հիմա էլ հայերը շատ են սիրում հայկական խորհրդային շրջանի ֆիլմերը: Հաճախ այդ սերը արտահայտվում է նրանով, որ մենք մեր խոսքը արտահայտիչ ու գրավիչ դարձնելու համար օգտագործում ենք ֆիլմերում հնչած արտահայտությունները: Արտահայտություններ, որոնք օրգանապես մտել են մեր լեզու, և մենք առօրյա կյանքում օգտագործում ենք դրանք՝ հաճախ անգամ չմտածելով, թե դրանք որտեղից են: Կարծում ենք, որ հայկական կինոարտադրության մեջ չկա մի որևէ ֆիլմ, որի մեջ չլինի գեթ մեկ արտահայտություն, որը չի դարձել թևավոր խոսք կամ սիրելի մեջբերում:

Այս մասին փորձեցինք հարցնել արհեստական բանականությանը, թե ի՞նչ կարծիք ունի նա հայկական ֆիլմերի մասին: Նա կարծում է, որ «խորհրդահայ կինոն ունի հարուստ պատմություն՝ տարբեր ժանրերի և տարբեր թեմաներ ընդգրկող ֆիլմերով, որոնք արտացոլում են Հայաստանի մշակութային ժառանգությունն ու հասարակական մտահոգությունները...», որի հետ չենք կարող չհամաձայնվել:

